

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Går det att odla platser?

En explorativ studie över hur utformning och operationalisering i samband med urban odling utifrån kritisk placemaking kan bidra till hållbar stadsutveckling

Foto: Vara kommun, u.å:b

Jennie-Ann Olsson Holm

Göteborgs Universitet | University of Gothenburg

Institutionen för Globala studier | School of Global Studies

Examensarbete för kandidatexamen i Humanekologi | Bachelor Thesis in Human Ecology Vårterminen 2019

Handledare: Tom Böhler

Sammanfattning

Studien tar avstamp i problematiken kring tomrummet mellan visioner om hållbar utveckling och metoder för att uppnå detsamma. Urban odling har under de senaste 15 åren i ökad grad uppmärksammats för dess potential att bidra till hållbar stadsutveckling - ekonomiskt, ekologiskt och socialt (Lang, 2014). I fallet för denna studie undersöks en stadsodling i Vara, centralort i Vara kommun, där just glappet mellan vision och resultat av projektet visat sig påtagligt. Studiens syfte är därför att bidra till ökad förståelse för hur kritisk placemaking kan användas vid planering av offentliga platser samt att synliggöra vikten av att hänsyn tas till olika medborgarperspektiv i arbetet för hållbar stadsutveckling. *Kritisk Placemaking* handlar om att involvera medborgare i utvecklingen av platser, med målet att stärka banden mellan människor och platserna de delar (Toolis, 2017). Kritisk placemaking utgör i denna studie det teoretiska ramverket tillsammans med nyckelbegreppen hållbar utveckling, hållbar stadsutveckling och hur detta kopplas till urban odling. Uppsatsen bygger på en explorativ fallstudie, som utförts genom *deltagande aktionsforskning*, där det empiriska materialet samlats in från kommundokument, semistrukturerade intervjuer, en fokusgrupp samt observationer som analyserats med hjälp av kvalitativ textanalys och processprinciper för kritisk placemaking som analytisk metod (Whyte et al, 1989).

Studien visar att Vara kommun genom tillhandahållande av odlingslotterna givit de personer som idag odlar på Kvarngatan möjlighet att knyta an till platsen och erfara en rad sociala vinster. Brister i det operationella arbetet, främst i fråga om att ta hänsyn till och involvera medborgarna i utvecklingsprocessen, har dock lett till att deltagandet är lågt och att de samhälleliga vinsterna i en vidare mening är marginella. Det finns attityder inom kommunen som både hindrar och möjliggör vidare arbete som inkorporerar arbetsmetoder utifrån kritisk placemaking, främst handlar det om att kommunen behöver komma fram till vilken roll de ska inta i relationen till medborgarna i framtida utformning av offentliga platser för att möjliggöra hållbar stadsutveckling.

Nyckelord: Kritisk placemaking, hållbar utveckling, social hållbarhet, hållbar stadsutveckling, urban odling

Tack!

Ett stort tack till alla som möjliggjort denna studie; till alla odlare som ställt upp på intervjuer och delat med er av era erfarenheter, till alla på Vara kommun som ställt upp på fokusgrupp och tillhandahållit viktig information och material och tack till Tom Böhler, min handledare för alla kloka råd på vägen.

Innehållsförteckning

Kapitel 1. Inledning	2
1.1 Problemformulering	2
1.2 Syfte & Frågeställningar	4
1.3 Avgränsning	5
1.4 Studiens vetenskapliga och samhällliga relevans	5
1.5 Uppsatsens disposition	6
Kapitel 2. Teoretisk anknytning	8
2.1 Tidigare forskning	8
2.2 Studiens Nyckelbegrepp	9
2.2.1 Hållbar utveckling	9
2.2.2 Hållbar stadsutveckling	10
2.2.3 Stadsodling	10
2.2.4 Stadsodling kopplat till hållbar (stads)utveckling	11
2.3 Studiens teoretiska perspektiv - Kritisk placemaking	12
Kapitel 3. Metod och material	14
3.1 Beskrivning av fallet	14
3.2 Studiens metodologiska tillvägagångssätt	15
3.2.1 Deltagande Aktionsforskning	15
3.2.2 Dokument	16
3.2.3 Intervjuer	17
3.2.4 Fokusgrupp	17
3.2.5 Observationer	19
3.3 Analys av material	19
3.3.1 Processprinciper för Kritisk Placemaking	19
3.3.2 Kvalitativ textanalys	23
3.4 Metoddiskussion	25
3.4.1 Etiska riktlinjer	25
Kapitel 4. Resultat	27
4.1 Inför etablering av odlingslotterna	27
4.2 Det faktiska arbetet med odlingslotterna	28
4.2.1 Resultat från observationer	28
4.2.2 Resultat från intervjuer	29

4.2.3 Resultat från fokusgrupp	31
4.3 Fokusgruppsdiskussion - Handlingsplan	32
Kapitel 5. Analys och diskussion	35
5.1 Hur kan utkomsten av odlingsprojektet, som påbörjades 2016 i Vara, i dagsläget förstås utifrån kritisk placemaking?	35
Nätverk och vision	35
Funktion och design	36
Reflexiva Arbetsmetoder	38
Hantering av hinder	39
5.2 Vilka möjligheter/hinder finns i dagsläget för att Vara kommun ska kunna arbeta med odlingsprojektet på Kvarngatan utifrån kritisk placemaking?	40
Analys utifrån framing och normer	40
5.3 Hur kan en tillförlitlig handlingsplan som tar hänsyn till lärdomar från denna studie utformas?	42
Handlingsplan	42
Kapitel 6. Slutsatser & Vidare forskning	45
6.1 Sammanfattande slutsatser	45
6.2 Förslag till vidare forskning	46
Referenslista & Bilagor	48

" Humans transform spaces into places in order to make places to live."

- Steiner, 2004:195

Kapitel 1. Inledning

I detta kapitel presenteras bakgrund och formulering av forskningsproblemet, följt av studiens syfte, frågeställningar och avgränsning. Avslutningsvis presenteras studiens vetenskapliga och samhällliga relevans samt uppsatsens disposition.

1.1 Problemformulering

Urban odling¹ har under de senaste 15 åren i ökad grad uppmärksammats för dess potential till skapande av en hållbar stadsutveckling - ekonomiskt, ekologiskt och socialt (Lang, 2014). Förutom att bidra med ökad tillgång till lokalproducerad mat och biodiversitet i staden har forskning framför allt visat hur deltagande i stadsodlingar medfört stora positiva hälsoeffekter både vad gäller fysisk, psykisk och social hälsa (Okvat & Zautra, 2011). Stadsodlingar har även visat sig stärka och bidra till ökad tillgänglighet till det offentliga rummet för människor, skapa platstillhörighet samt skapa nya erfarenheter vad gäller demokratiskt deltagande och förvaltning (Karge, 2018). Odlingar i staden kan alltså främja social interaktion, men även interaktion mellan människa och natur. Därmed har urban odling visat potential att bidra till hållbar stadsutveckling vilket bidragit till dess ökade popularitet världen över (Rogge, Theesfeld & Strassner, 2018). Däremot saknas i många fall förståelse för hur lokala praktiker påverkar dessa processer och drivkrafter (Larsson, 2009).

Sedan Brundtlandrapporten, ”*Our common future*”, publicerades år 1987 har ett viktigt skifte skett i hur vi pratar om och kopplar samman den bio-fysiska miljön, sociala frågor och ekonomisk policy som tidigare inte betraktats som sammanlänkade och avhängiga varandra (Wheeler & Beatley, 2009:59). Problemet vi idag står inför är att hitta faktiska metoder för att uppfylla målen om hållbar utveckling både lokalt, i våra städer och på global nivå (Vallance, Perkins, & Dixon, 2011). Fokus för dagens stadsplanering ligger i ökad grad på hållbar utveckling och skapandet av hållbara städer. Samtidigt tyder den urbana utvecklingen runt om i världen på att ekonomisk ojämlikhet och segregation växer (Abrahamsson, 2012). För att uppnå mål om en hållbar samhällsutveckling måste människors varierade förutsättningar och behov tas i beaktning vid fysisk planering. I städer lever människor sida vid sida, människor med olika bakgrund, mål och visioner, social status och ekonomisk ställning samt olika förutsättningar att delta i det politiska livet (Abrahamsson, 2012).

---

¹ För vidare läsning se avsnitt 2.2.3 Stadsodling

Den varierade tillgången till staden beror på en rad olika faktorer - fysisk och social segregering samt den successiva privatiseringen av offentliga rum är några exempel (Toolis, 2017). På så sätt begränsas variationen av interaktioner och beteenden som annars kan rymmas på en plats och resulterar i att offentliga platser avpolitiserar, kommersialiseras och passiviserar. Privatisering och kommersialisering av offentliga rum bidrar till att befästa socio-ekonomiska och socio-demografiska orättvisor, segregering, social alienation och politisk fränkoppling (Toolis, 2017). Därmed krävs ökad förståelse för dessa processer och fenomen inom offentlig förvaltning som planerar och utformar våra städer. Den fysiska och sociala uppbyggnaden av offentliga platser har avgörande inverkan på hur social ojämlikhet reproduceras. När planering och utformning av städer baseras på effektiviseringsprinciper snarare än behov motarbetas de processer som kan bidra till en hållbar stadsutveckling (Toolis, 2017). För att ge människor möjlighet att bryta känslor av utanförskap, skapa sammanhang samt öka individens deltagande och känsla av samhällelig tillhörighet krävs insatser och åtgärder inom förvaltning som bygger på inkludering (Abrahamsson 2012, 31).

*Placemaking*² är ett koncept som går ut på att involvera medborgare i utvecklandet av platser, i områden där de lever och verkar, med målet att stärka banden mellan människor och platserna de delar (PPS, u.å). Urbana odlingar har på många platser runt om i världen använts som redskap i sådana processer, principen är dock applicerbar på alla möjliga former av social utveckling i offentliga rum (PPS, u.å). Enligt forskning kan placemaking-processer bidra till förändrade narrativ och bygga mer inkluderande, deltagande och demokratiska samhällen och därmed skapa förebyggande processer som kan bryta social ojämlikhet (Toolis, 2017). Medborgarperspektivet är avgörande vad gäller offentliga platsers eventuella framgång eller misslyckande. Detta har på senare tid uppmärksammats men istället resulterat i en toppstyrd process där en aktör utformar och planerar för en annan aktör snarare än att involvera de parter som planerna berör (Karge, 2018).

I fallet för denna studie undersöks en relativt nyetablerad stadsodling i Vara, centralort i Vara kommun, och hur projektet kan förstås utifrån kritisk placemaking. Odlingslotterna beskrivs som en del av Vara kommuns visioner ”I Vara finns det goda livet, hos oss är alla välkomna, här ser vi lite längre. Vi bygger för framtiden!” som bygger på idéer bakom hållbar utveckling (Vara kommun, 2016:c). Odlingsprojektet har dock inte visat sig så lyckat som förväntat, varken från kommunens

---

² För vidare läsning se avsnitt 2.3 Kritisk placemaking

eller odlarnas sida, framförallt är deltagandet lågt. Det är därför intressant att studera ett konkret fall, en stadsodling, som i teori och praktik visat sig inkorporera både social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet på andra platser, men som på denna specifika plats inte givit samma resultat. Genom deltagande aktionsforskning har odlingsprojektet på Kvarngatan i Vara undersökts utifrån processprinciper för kritisk placemaking genom kvalitativ textanalys av kommundokument, intervjuer, observationer samt en fokusgrupp. På så sätt kan studien bidra till förståelse för hur arbetet kring framför allt social hållbarhet i samband med odlingslotterna på Kvarngatan kan utvecklas. Detta kan i sin tur bidra till vidare kunskap om hur kommunen kan arbeta mer effektivt i sitt hållbarhetsarbete genom att ta hänsyn till olika gruppers behov, förutsättningar och intressen samt inkludera invånare i olika besluts- och utförandeprocesser för ökad medborgerlig delaktighet.

1.2 Syfte & Frågeställningar

Studien syftar till att bidra till ökad förståelse för hur användandet av så kallad kritisk placemaking kan öka hållbarheten i planering av offentliga platser, i detta fall en urban odling. Genom att studera ett specifikt fall, odlingslotterna på Kvarngatan i Vara, ämnar denna studie att synliggöra vikten av ett brukar- och medborgarperspektiv vid planering och implementering av offentliga platser. Med avstamp i det påbörjade odlingsprojektet på Kvarngatan i Vara ämnar jag att, tillsammans med aktuella aktörer inom kommunen, utveckla en handlingsplan baserade på processprinciper för kritisk placemaking som tar hänsyn till kommuninvånarnas olika behov och intressen. Med hjälp av följande frågeställningar besvaras fallstudiens syfte:

- *Hur kan utkomsten av odlingsprojektet, som påbörjades 2016 i Vara, i dagsläget förstås utifrån kritisk placemaking?*
- *Vilka möjligheter/hinder finns i dagsläget för att Vara kommun ska kunna arbeta med odlingsprojektet utifrån kritisk placemaking?*
- *Hur kan en tillförlitlig handlingsplan för odlingslotterna utformas som tar hänsyn till lärdomar utifrån denna studie?*

1.3 Avgränsning

Då grunden för denna kandidatuppsats utgörs av en fallstudie, som utförts genom deltagande aktionsforskning, har en geografisk och organisatorisk avgränsning till Vara kommun, mer specifikt odlingslotterna på Kvarngatan i Vara, gjorts. Uppsatsens teoretiska avgränsning utgörs främst av Toolis (2017) teoretiska ramverk kring kritisk placemaking i studien ”Theorizing Critical Placemaking as a Tool for Reclaiming Public Space”. Ramverket kompletteras av social hållbarhet inom diskursen för hållbar utveckling och hållbar stadsutveckling utifrån ett humanekologiskt perspektiv. Metodologiskt avgränsas studien även till *Project for Public Spaces* (PPS, u.å) elva processprinciper för kritisk placemaking som analytiskt verktyg. Processprinciperna kategoriseras sedan in under fyra huvudkategorier för att göra analys och resultat mer överskådligt.

Analysmetoden valdes på grund av att den utarbetats av en befintligt organisation som visat mångårig erfarenhet av att arbeta med kritisk placemaking i praktiken. På så sätt kombineras teori och praktik i analys och metod för detta arbete. Vidare görs en empirisk avgränsning till tre intervjuer med nuvarande odlare på Kvarngatan, observationer, en fokusgrupp med utvalda anställda inom kommunen samt insamling av dokument från Vara kommun rörande uppstart av odlingslotterna.

Då fokus för uppsatsen är att undersöka hur Vara kommun kan arbeta för att skapa hållbar social förändring genom att uppmuntra och möjliggöra för människor att engagera sig i urban odling bör min forskning ses som normativ. Placemaking som praktisk metod antas således ha potential till skapande av hållbar social och urban utveckling. Uppsatsen behandlar därmed inte själva odlingarna eller huruvida odlingslotterna idag bidrar till skapande av hållbar utveckling utan undersöker hur *arbetet* med projektet kan *tolkas* utifrån processprinciper för placemaking och hur kommunen kan arbeta i framtiden för att skapa en långsiktigt hållbar social rörelse kopplade till platsen för odlingarna.

1.4 Studiens vetenskapliga och samhällreliga relevans

Humanekologi - Studiens vetenskapliga relevans

Humanekologi handlar om relationen mellan människor och dess omgivande miljö. Den miljö, naturlig, social eller uppbyggd, som omger människor ses inom humanekologin som ett ekosystem, ett socio-ekologiskt system inom vilket människan interagerar och är en del av (Marten 2001:1). En

stadsodling kan, något förenklat, ses som själva förkroppsligandet av humanekologi; en plats där naturen möter staden och människor kan passera in och ut ur dessa rum, leva och agera mellan dem. Inom humanekologin finns många förståelser för vad hållbar utveckling och hållbar stadsutveckling innebär samt hur det kan uppnås. Marten (2001) menar att relationen mellan hur hållbart ett samhälle är och dess mer eller mindre intensiva efterfrågan på råvaror, är nära sammankopplat. Vi är beroende av ekosystemen för vår överlevnad, detta gäller allt från material och råvaror till energi. *Gemensamt för humanekologiska förståelser av hållbarhet är att de är holistiska och inkluderar flera olika perspektiv och samhällslig komplexitet i begreppet* (Marten 2001:9-10).

Hållbar stadsutveckling - Studiens samhällsliga relevans

Urbana odlingar har visat sig kunna bidra till och påverka fler olika hållbarhetsdimensioner i en positiv riktning. På vilket sätt och i vilken utsträckning de urbana odlingarna bidrar till hållbar utveckling beror på hur den utformas och arbetet kring odlingarna ser ut (Rogge, Theesfeld & Strassner, 2018). Därför spelar offentlig sektor en viktig roll för utvecklingen av odlandet i staden och hur omfattande dess inverkan kan bli - ekologiskt, ekonomiskt och socialt. Brorström et al. (2015) menar att kommuners arbete med olika hållbarhetsprojekt är viktigt på flera sätt då användandet av det tredimensionella hållbarhetsperspektivet synliggör en rad välfärdsutmaningar, framförallt rörande hur välfärd produceras. Hur Vara kommun utformar sitt hållbarhetsarbete, mer specifikt arbetet med odlingslotterna på Kvarngatan, kan således bana väg för ett mer ändamålsenligt tillvägagångssätt i en tid då behovet av multiprofessionell samverkan ökar för att möta nya välfärdsutmaningar i det urbaniserade samhället (Brorström et al., 2015). Ur ett vetenskapligt och samhällsligt perspektiv är det därför intressant att studera hur Vara kommun arbetat med odlingslotterna på Kvarngatan och hur framtida arbete kan utformas med hänsyn till olika sociala och samhällsliga utmaningar och behov.

1.5 Uppsatsens disposition

I kapitel 2 presenteras tidigare forskning samt uppsatsens teoretiska ramverk som baseras på kritisk placemaking. Ramverket byggs även upp av nyckelbegrepp som; Hållbar utveckling, hållbar stadsutveckling och Stadsodling samt hur hållbar (stads)utveckling knyts till urban odling. Kapitel 3 behandlar val av material samt empirisk och analytisk metod för studien, här görs även en kort fallbeskrivning. Kapitlet avslutas med metoddiskussion och studiens etiska riktlinjer. I kapitel 4 redovisas det insamlade materialet från fallstudien. I Kapitel 5 besvaras studiens frågeställningar

genom analys och diskussion av materialet utifrån processprinciper för kritisk placemaking samt kvalitativ textanalys utifrån normer och framing. Här presenteras även handlingsplanen som tagits fram i samband med studien. Kapitel 6 består av en sammanfattande diskussion och förslag till vidare forskning. Avslutningsvis redovisas för uppsatsens referenser samt bilagor.

Kapitel 2. Teoretisk anknytning

I detta kapitel introduceras uppsatsens teoretiska ramverk. För att ge en bild av forskningsläget öppnas kapitlet med att presentera tidigare forskning. Vidare redogörs för viktiga nyckelbegrepp för studien; Hållbar utveckling, hållbar stadsutveckling och Stadsodling samt hur hållbar (stads)utveckling knyts till urban odling. Nyckelbegreppens funktionen är att bidra till förståelse för hur kritisk placemaking kan operationaliseras i en hållbarhetsdiskurs. Avslutningsvis redogörs för kritisk placemaking-teori utifrån Toolis (2017) studie "Theorizing Critical Placemaking as a Tool for Reclaiming Public Space".

2.1 Tidigare forskning

Internationellt sett har urban odling främst uppmärksammats och forskats kring som lösning och alternativ för att klara matförsörjningen i större städer (Mougeot, 2005). På senare tid har dock ett nytt fokusområde dykt upp där forskningen i ökad utsträckning riktas mot stadsodlingarnas sociala värden och effekter (Okvat & Zautra, 2011). Resultaten visar på människors förbättrade psykiska, fysiska och sociala hälsa i samband med odling i staden. Okvat & Zautra (2011) kopplar även samman människors hälsa och välmående med naturens och våra ekosystems hälsa och välmående. Stadsodlingarnas bidrag till ökat socialt kapital och som verktyg för community-skapande och integration tas även de upp i forskningen (Okvat & Zautra, 2011). Christensen (2017) drar slutsatsen i sin forskning att en majoritet av studier över stadsodlingars sociala fördelar bekräftar att urbana odlingar skapar socialt kapital. Christensen (2017) menar dock att det fortfarande saknas svar på *hur* urban odling kan skapa socialt kapital och på så sätt stärka lokalsamhället samt bidra till hållbar stadsutveckling. Vidare uppmärksammar Larsson (2009) att forskning som kritiskt undersöker hur urbana odlingar kan planeras och implementeras är outvecklad i fråga om att möta och förstå lokala behov och drivkrafter utifrån de människor som är avsedda att bruka platsen. Ett kunskapsklapp görs således synligt mellan teoretisk förståelse av hållbar utveckling och praktisk kunskap om de metoder och processer som påverkar mänskligt beteenden och välmående. Därmed underminerar den påverkan som visioner och regleringar kring hållbar utveckling på statlig och kommunal nivå har på normer och beteendemönster hos allmänheten (Larsson, 2009). Denna studie

har således potential att bidra till forskning som undersöker hur myndigheter kan ta initiativ som förankrar transformativa förändringsprocesser hos allmänheten i arbetet för hållbar (stads)utveckling.

2.2 Studiens Nyckelbegrepp

2.2.1 Hållbar utveckling

Hållbar utveckling har i korthet kommit att definieras som ”utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov” (Rogge, Theesfeld & Strassner, 2018). Det handlar om att efterlämna en planet som ger människor möjligheten att leva ett värdigt liv även i framtiden (Marten, 2001:9). Även om hållbar utveckling diskuteras och utarbetas utifrån mer komplexa koncept bygger hållbarhetsdiskurser framförallt på tre pelare eller dimensioner; **ekologisk**, **ekonomisk** och **social hållbarhet** (Rogge, Theesfeld & Strassner, 2018). **Ekologisk hållbarhet** handlar om att bevara fungerande ekosystem. Det innebär att mänskliga interaktioner med ekosystemen ska främja välmående och bibehållen funktion i dessa system på ett sätt som gynnar fortsatt kapacitet att förse människor och andra levande varelser med livsviktiga resurser (Marten 2001, 9). Marten (2001) poängterar att **ekonomisk hållbarhet** *inte* är samma sak som ekonomisk tillväxt. Ekonomisk tillväxt är i det långa loppet inte möjlig om den är beroende av ett ständigt ökande uttag av resurser från ekosystem med begränsad kapacitet att förnya dessa resurser. **Social hållbarhet** handlar enligt Murphy (2012) om att skapa förutsättningar för människor att känna delaktighet, samhörighet, social rättvisa och allmän medvetenhet om hållbar utveckling³ (Murphy, 2012). Den sociala dimensionen av hållbarhet har i många fall kommit i skymundan i hållbarhetsdiskursen, även om hållbar utveckling handlar om att skapa balans mellan dess tre grundpelare (Pearson et al., 2010). Marten (2001) menar att hållbar utveckling inte är ett privilegie som kan eftersträvas först efter ekonomisk utveckling och social rättvisa har uppnåtts. Förstörda ekosystem som förlorat sin förmåga att möta basala behov gör det omöjligt att nå ekonomisk utveckling och social rättvisa. Ett hållbart samhälle bygger på att likvärdigt värdera ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet då de tre dimensionerna är beroende av, bygger upp och stärker varandra (Marten, 2001:9). I denna uppsats är det främst den sociala dimensionen av hållbar utveckling som berörs i samband med utformning och planering av städer och urbana odlingar. En

---

³ Participation, social cohesion, equity & public awareness.

mer ingående beskrivning av hur de tre hållbarhetspelarna är kopplade till urban odling och hållbar stadsutveckling görs nedan i avsnitt 2.2.4.

2.2.2 Hållbar stadsutveckling

Hållbar stadsutveckling bygger på idéerna bakom hållbar utveckling och dess ekonomiska, ekologiska och sociala dimensioner i en lokal kontext, kopplat till staden och hur samhällen byggs upp för att minska resursberoende samt motverka social och ekonomisk ojämlikhet (Lang, 2014; Vallance, Perkins & Dixon, 2011). Genom att förstå de problem, utmaningar och möjligheter som går att finna i städer kan de planeras och designas på ett mer hållbart sätt (Steiner, 2004). Det handlar om att bemöta utmaningar rörande hur staden är utformad för de som lever där, alltså att skapa strukturer, fysiska och sociala, som verkar för social sammanhållning och ett inkluderande samhälle (Abrahamsson, 2012). I stadsplaneringen kan detta exempelvis uttryckas genom stadens utformning samt hur kommunikationsmöjligheter och tillgänglighet ser ut. Det fysiska påverkar det sociala vilket innebär att den rumsliga utformningen kan motarbeta segregering för att skapa beboeliga urbana miljöer och förbättra människors möjligheter att leva ett gott liv (Abrahamsson, 2012). Insatser för att främja människors möjligheter till politisk delaktighet och meningsfullhet är exempel på icke-materiell planering som är lika viktig som den fysiska för att skapa hållbara städer (Vallance, Perkins & Dixon, 2011). Hållbar stadsutveckling handlar även om hur urbana områden är utformade för social, ekonomisk och ekologisk rättvisa mellan de som lever i staden och de som förser den med varor och tjänster i dag och i framtiden (Vallance, Perkins & Dixon, 2011). Steiner (2004) menar dock att urbana områden aldrig kan bli hållbara i sig, då de i dagsläget inte är självförsörjande. Därför är människorna som lever i städer beroende av råvaror och material producerade på andra platser. Hur stora arealer som måste tas i anspråk för att förse staden med råvaror beror på hur invånarnas beteendemönster ser ut (s.183). Hållbar stadsutveckling handlar således även om planering och insatser som verkar attityds- och beteendeförändrande vad gäller konsumtion och resursanvändning, vars effekter påverkar ekologiska, ekonomiska och sociala dimensioner i och utanför världens städer. Hur staden planeras är alltså avgörande för människors möjligheter i livet, idag och i framtiden.

2.2.3 Stadsodling

Stadsodling eller urban odling är ett mångsidigt begrepp inom vilket en mängd olika definitioner, motiv, strukturer, aktörer, platser samt funktioner samlas (Rogge, Theesfeld & Strassner, 2018).

Centralt för stadsodling, som begrepp och fenomen, är integrationen av de sociala, ekonomiska och ekologiska systemen (Hörnsten, 2010). Stadsodling används i denna uppsats synonymt med urban odling och härleds från engelskans urban farming eller urban agriculture som syftar till odling av växter (och uppfödning av djur) i staden eller i städernas utkant. Stadsodlingar syftar till allt från kolonilotter eller odlingslotter till så kallade community gardens (gemensamhetsodlingar) med odling för det egna hushållet eller kommersiell produktion. Skillnaden mellan de två odlingsformerna är att community gardens sköts gemensamt av en grupp odlare medan koloniträdgårdar fungerar så att varje odlingslott sköts individuellt (Hörnsten, 2010). Gerillaodling är en annan typ av urban odling och är en form av politisk icke-våldsam direktaktion som handlar om att, utan tillstånd, odla på någon annans mark (Hörnsten, 2010). Odlingsformen kan delas upp i två grenar där den ena i största grad ägnar sig åt att plantera för att försköna en plats medan den andra grenen odlar nyttoväxter. Syftet sträcker sig från att öka den egna försörjningen av mat, där odlingen ofta sker i skymundan, till att politisera rätten till odlingsmark i staden genom synliga odlingar. Det är vanligt att odlarna försöker involvera människorna som bor i området där aktionen utförs som på så sätt blir en del av odlingen (Hörnsten, 2010). Olika former av odling sker även i samband med lägenhetshus vilket blivit allt mer förekommande i till exempel Göteborg genom så kallad *bostadsnära odling*, där odlingen sker i pallkragar eller på friland (Hörnsten 2010, Göteborgs stad, u.å). Skolträdgårdar är även exempel på urban odling och avser fungera som ett pedagogiskt uterum för att ge barn möjlighet att skapa relationer till vart maten kommer ifrån, till naturen samt lära sig mer om ekologiska kretslopp (Åkerblom, 1990). Själva formen för stadsodlingar kan alltså variera stort. I denna uppsats syftas till odlingar, gemensamma eller enskilda lotter i staden, som inte är en del av villaträdgården eller andra grönområden så som parker och andra planteringar (Hörnsten, 2010).

2.2.4 Stadsodling kopplat till hållbar (stads)utveckling

Forskning visar att urban odling har potential att bidra till både **social, ekologisk och ekonomisk** hållbarhet (Lang, 2014). Till att börja med är de **sociala dimensionerna** av urban odling framträdande i fråga om allt från förbättrad fysisk, psykisk och social hälsa till en ökad känsla av tillhörighet, gemenskap och socialt kapital (Wakefield et al, 2007; Soga et al, 2017). De gemensamma odlingarnas bidrag till ökad samhörighet och delaktighet skapar således möjligheter att reducera marginalisering och utanförskap i samhället (Firth et al., 2011). Stadsodlingars **ekologiska** fördelar handlar bland annat om att skapa ökad biologisk mångfald, förbättrad

luftkvalitet samt bidra till andra ekosystemtjänster i staden (Lang, 2014). Vad gäller **ekonomisk hållbarhet** kan stadsodlingar bidra till att stärka matsäkerheten och därmed bidra till människors privata ekonomi. Kommersiella odlingar i staden kan även skapa viktiga inkomst- och arbetsmöjligheter. Att öka människors tillgång till lokalt producerad mat handlar inte bara om matsäkerhet utan har även positiva miljöeffekter då det kan reducera koldioxidutsläpp i samband med långa transporter av livsmedel (Lang, 2014). Förutom att öka invånarnas tillgänglighet till naturen har även stadsodlingars sociala aspekter visat sig knyta tillbaka till ekologiska hållbarhetsaspekter då odlandet i sig fungerar kunskapsbildande i fråga om att ge människor ökad förståelse för miljö som vidare skapar mer miljövänliga beteenden (Pearson et al., 2010). Stadsodling är därmed ett tydligt exempel på hur hållbarhetens tre pelare; ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet, hänger ihop, är avhängiga och stärker varandra (Murphy, 2012).

2.3 Studiens teoretiska perspektiv - Kritisk placemaking

Människors möjligheter att tillgå och delta i offentliga rum är avgörande i fråga om välmående och möjligheter i livet. Placemaking är en växande rörelse där människor själva deltar i förändrings- och skapandeprocesser i områden där de bor med målet att stärka banden mellan människor och platsen de delar (Toolis, 2017). Det handlar alltså om förståelse för den grundläggande samskapande relationen mellan människa och plats (Toolis, 2017). Placemaking kan beskrivas som ett kollektivt försök att utveckla det offentliga rummet och är en multidisciplinär process bestående av olika psykologiska dimensioner och fysisk uppbyggnad som verktyg för skapande av *empowerment* (Karge, 2018). Toolis (2017) definierar empowerment som en gruppbaserad, deltagande utvecklingsprocess genom vilken utsatta individer och grupper har möjlighet att återfå kontroll över sina liv och omgivande miljö, tillgå samhälleliga tjänster och basala rättigheter samt uppnå viktiga mål i livet och reducera marginalisering. Ett annat viktigt begrepp inom placemaking är *platstillhörighet* (place attachment) som syftar till känslomässiga band till en plats, en känsla av innanförskap som utvecklas genom gemensam kulturell, historisk och politisk mening och aktivitet (Toolis, 2017). Platstillhörighet har visat sig grundas i en rad fysiska och sociala faktorer så som hur länge man bott på en plats, ägande av boende, mobilitet, relationer till grannar, socialt kapital, områdets estetiska kvalitéer samt tillgång till grönytor och service. Undersökningar visar att platstillhörighet är tätt kopplat till människors ökade självförtroende och vidare till stärkta kopplingar till platsen de lever på samt civilt engagemang (Toolis, 2017).

Placemaking används i denna uppsats som ansats för att teoretisera de processer som kan bidra till att förändra dominerande narrativ och därmed skapa mer inkluderande, deltagande och demokratiska samhällen. Genom att applicera placemaking på stadsplaneringsprocesser materialiseras konceptet med potential att transformera och tillgängliggöra offentliga platser. Alltså göra offentliga platser till rum för dialog, inkludering och demokratiskt deltagande (Toolis, 2017). Med dialog syftas här till den mellan medborgare och mellan medborgare och kommun. Toolis (2017) menar att placemaking kan fungera som en plattform för dialog genom att synliggöra allmänhetens många olika röster och därmed bidra till utvecklingen av ett mer inkluderande samhälle. På så sätt har placemaking potential att skapa processer som bygger på samarbete och samhälleligt deltagande i arbetet med att förbättra förutsättningarna för att leva och bo i städer (Toolis, 2017).

Det finns viss kritik mot olika placemaking-projekt där fokus främst legat på att ”städa upp” och försköna platser i syfte att göra platserna mer attraktiva. Den huvudsakliga kritiken handlar i dessa avseenden om att projekten är opolitiska och exkluderande då de fokuserat på att attrahera investeringar snarare än att adressera sociala och ekonomiska orättvisor (Toolis, 2017). I Göteborg har exempelvis urban odling och andra interaktiva platser använts för att skapa positiva konnotationer till områden som senare ska exploateras och bebyggas (Älvstaden, u.å). Placemaking blir i en sådan kontext en del av en gentrifieringsprocess som är centralstyrd och snarare tar hänsyn till ekonomiska intressen än människors behov (Toolis, 2017). För att skilja på placemaking i allmänhet och den process jag åsyftar i min uppsats, alltså placemaking som demokratiseringsprocess med syfte att skapa *empowerment* och *platstillhörighet* samt ge tillgång och jämlika förutsättningar att bruka och tillgå staden, kommer jag vidare benämna detta som kritisk placemaking. Kritisk placemaking syftar alltså till insatser som söker skapa förutsättningar för social hållbarhet genom att transformera dominerande system och skapa offentliga platser som bidrar till inkluderings- och demokratiseringsprocesser (Toolis, 2017). Kritisk placemaking har valts som teori för denna fallstudie då den kompletterar och förstärker förståelsen av social hållbarhet och hållbar utveckling genom att teoretisera praktiker för skapande av delaktighet, samhörighet, social rättvisa och allmän medvetenhet om hållbar utveckling (Murphy, 2012).

Kapitel 3. Metod och material

I detta kapitel presenteras val av material samt empirisk och analytisk metod för studien. I en placemaking-process är förståelse för platsen avgörande. Därför inleds kapitlet med en kort miljö- och bakgrundsbeskrivning av Vara där fallstudien utförts (Karge, 2017). Studiens metodologiska tillvägagångssätt presenteras, diskuteras och motiveras sedan i två delar; Den praktiska delen som består av aktionsforskning, intervjuer, observationer, fokusgrupp och dokumentinsamling som följs av den analytiska delen bestående av processprinciper för kritisk placemaking som analytisk metod och kvalitativ textanalys. Kapitlet avslutas med metoddiskussion och studiens etiska riktlinjer.

3.1 Beskrivning av fallet

Vara är centralort i Vara kommun med ca 4200 invånare (SCB, 2019). På kommunens hemsida beskrivs landskapet som platt och vidderna stora (Vara kommun, u.å:a). Staden gränsar mot åkrar i alla väderstreck. Vara är centralort i en lantbrukarkommun som gör sig påmind både av det lantliga läget och av det stora lagerhuset som präglar stadsbilden. Trots det lantliga läget visar siffror från statistiska centralbyråns nöjd medborgarindex att Vara, 2017, placerade sig på näst sista plats i landet vad gäller hur nöjda invånarna är med tillgång till grönområden, parker och natur (Kolada, u.å). År 2017 blev Vara kommun utsedd till ”Årets Superkommun i kategorin landsbygdskommuner” (Vara kommun, u.å:a). Kommunen skriver på sin hemsida att framgångsfaktorerna varit ”entreprenörskap, mötesplats, kultur, internationalisering, kompetens, infrastruktur och inkludering” (Vara kommun, u.å:a). År 2016 gjordes en insats för att engagera medborgarna i att odla i staden som en del i kommunens vision ”I Vara kommun trivs alla att leva och bo”. Odlingsprojektet var tänkt som ett integrationsprojekt men även som en del av målet att skapa förutsättningar för det goda livet med tillgång till tilltalande utomhusmiljöer (Vara kommun, 2016:c). En yta på 750 m² avsattes, jord plöjdes upp och möjlighet till arrende annonserades ut på kommunens hemsida och i kommunens utskick (personlig kommunikation 13/5 2019). Odlingslotterna är centralt beläget i staden, intill tågstationen. Intill lotterna ligger en hundrastgård.

I övrigt gränsar lotterna mot åkermark, några magasinsbyggnader och ett villaområde. Kommunen har ordnat med en redskapsbod och dragit fram vatten till lotterna. Idag, 2019, är dock odlingsytan till största del obrukad med undantag för 100 m² som brukas av fyra odlare. Projektet har fallit i skymundan och klassas av kommunen som mindre lyckat (Personlig kontakt, 13/5 2019).

3.2 Studiens metodologiska tillvägagångssätt

3.2.1 Deltagande Aktionsforskning

Uppsatsen bygger på en explorativ fallstudie, som utförts genom så kallad *deltagande aktionsforskning*, där det empiriska materialet består av semistrukturerade intervjuer, en fokusgrupp, observationer samt kommundokument. Deltagande aktionsforskning beskrivs som en vetenskaplig metod som tillåter interaktion mellan de människor som studeras och den/de som utför studien. På så sätt kombineras teoretisk kunskap med praktiska utmaningar (Whyte et al, 1989). Metoden är användbar för att samla kontextbaserad kunskap om ett speciellt sammanhang som dominerande forskningsmetoder tenderar att ignorera/missa (Bradbury, 2015:13). Deltagande aktionsforskning ger forskaren möjlighet att arbeta inom den organisation som studeras med målet att skapa förändring som annars inte skulle uppstå utan forskarens deltagande. I komplexa organisationer och fall, som det med odlingslotterna i Vara, är fördelen med deltagande aktionsforskning att forskaren kan få djupgående information under processens gång (Whyte et al, 1989). Bradbury (2015) betonar vikten av metodologisk och praktisk flexibilitet vid arbete med aktionsforskning då varje kontext där forskning bedrivs är unik. Ett öppensinnat tillvägagångssätt öppnar upp för oförutsedda resultat och demokratiserar processen genom att släppa fram praktiska kunskaper och dialog till skillnad från när metoden är fixerad och fast (Bradbury, 2015:15). Aktionsforskning har i denna studie valts som metodik specifikt för dess fokus på skapande av sammanhang genom problemlösning utifrån lokala förutsättningar. Detta går hand i hand med kritisk placemaking som i denna studie dels används som teoretiskt ramverk dels som analytisk metod (Bradbury, 2015:14; Toolis, 2017).

Deltagande aktionsforskning har här använts för att komma fram till forskningsproblemet, skapa kunskap tillsammans med kommun och odlare, starta processer för att implementera nya arbetsmetoder samt utforma en handlingsplan för att den kunskap som genererats under studiens gång ska komma till användning även i framtiden. Studien inleddes med att kontakt togs med Vara

kommun då vetenskap om odlingslotterna på Kvarngatan fanns men vidare information om hur arbetet ser ut, vilka som odlar och vad målet med lotterna är, inte fanns att tillgå. Jag kom då i kontakt med näringslivschefen på tillväxt och utvecklingsavdelning (TUA) som informerade om att projektet i dagsläget inte är så framgångsrikt som det hade kunnat vara och att det funnits tankar om integrationsodling och andra sociala projekt i samband med odlingarna men att detta av olika anledningar inte blivit av (personlig kommunikation, 25/6 2018). Ett inledande möte bokades in med hållbarhetsstrategen på TUA samt sektionschefen för Arbets- och sysselsättningssektionen på Vara kommun, i samband med att utformningen av forskningsdesignen för denna studie skulle utformas. På mötet diskuterades hur odlingsprojektet såg ut idag och hur jag eventuellt skulle kunna möta problemen i min studie. Vi kom överens om att en utvärdering önskades av vad som hänt i samband med arbetet med odlingslotterna samt att någon form av handlingsplan eller undersökning av vad som skulle kunna förbättras önskades (personlig kommunikation, 8/3 2019). På så sätt ramade vi tillsammans in forskningsproblemet varpå jag kunde gå vidare med att söka teorier och tillvägagångssätt för att dels analysera arbetet samt hitta metoder som i framtiden kan hjälpa kommunen att tillmötesgå sina mål och visioner om att arbeta med lotterna på ett sätt som främjar en hållbar stadsutveckling.

Under studiens gång har kontinuerlig kontakt förts med de involverade aktörerna inom Vara kommun. De har fått ta del av och uttrycka sig om metod, teori, intervjuguider, och annat material under tidens gång. En viktig del av metoden har varit att kommunikation ska upprättas mellan olika sektioner inom kommunen samt mellan kommun och odlare. Därför anordnades en fokusgrupp med utvalda aktörer inom kommunen, som presenteras mer ingående under avsnitt 3.2.4. Att involvera kommunen i processen har varit ett viktigt och medvetet val för att förankra kritisk placemaking i teori och praktik för att på så sätt bidra till kunskapsbildning inom kommunen.

3.2.2 Dokument

För att ta reda på vilka grunder beslut tagits om uppförandet av odlingslotterna på Kvarngatan samt hur processen gått till har ett urval gjorts till tre dokument uppförda under bearbetning av förslag till beslut. Dokumenten har valts ut i samråd med näringslivschefen på tillväxt- och utvecklingsavdelningen (TUA) som i sin tur gett i uppdrag till sina medarbetare att ta fram allt material som funnits angående odlingslotterna. De tre dokumenten utgör således all dokumentation Vara kommun har om odlingslotterna på Kvarngatan. Dokumenten består av en tjänsteskrivelse som

bland annat berör beredning, tjänstemännens ståndpunkt samt ekonomiska och ekologiska konsekvenser; det andra dokumentet består av en tjänsteskrivelse med förslag till beslut; det sista dokumentet utgörs av ett sammanträdesprotokoll som utgör kommunstyrelsens beslut om odlingslotterna (Vara kommun, 2016:c,d,e). Då inga övriga operativa dokument finns att tillgå har observationer, intervjuer med odlare och fokusgrupp med kommunen använts för att komplettera materialet i fråga om information rörande utförande och arbetsprocess. Information om odlingslotterna på Kvarngatan har även hämtats från Vara kommuns hemsida för att se hur de riktar sig till invånarna (Vara kommun, u.å:b).

3.2.3 Intervjuer

För att inkorporera medborgarperspektivet i denna fallstudie gjordes ett aktivt val tidigt i processen att intervjua odlarna. Ett tvåstegsurval gjordes där det första steget var att identifiera den grupp människor som är relevant för intervjuer - odlarna på Kvarngatan. I ett andra steg valdes potentiella kandidater ut från denna grupp (Hallin & Helin, 2018:34). För att tillåta viss flexibilitet under intervjuerna att följa upp intressanta spår valdes semistrukturerad metod för intervjuerna. För att ändå få någorlunda jämförbara svar förbereddes en intervjuguide med frågor baserade på processprinciper för kritisk placemaking (Hallin & Helin, 2018:42). Syftet med intervjuerna var att ta reda på hur arbetet sett ut i praktiken och hur detta har upplevts från odlarnas perspektiv samt hur odlandet och odlingsmöjligheten påverkat dem i fråga om platstillhörighet, empowerment och välmående. Frågorna rörde därför bland annat kommunikation med kommunen, platsens funktion, känslor inför platsen och odlandet, hälsa, välmående och inställning till olika aktiviteter i samband med odlingarna. Intervjuerna varade mellan 20 och 40 minuter och utfördes under en dag i april 2019 i Vara. Två intervjuer utfördes på odlingslotterna och den tredje på ett närliggande café. Tre av fyra odlare intervjuades. Intervjuresultaten har använts dels som underlag för resultat och analys, dels som informationsmaterial vid fokusgrupp med kommunen för att visa på odlarnas behov och önskemål.

3.2.4 Fokusgrupp

För att få vidare information om hur arbetet sett och ser ut med odlingslotterna, utöver det som finns att läsa i kommundokumentet, samt söka svar på vad som hänt rent organisatoriskt under processen anordnades en fokusgrupp med ansvariga inom kommunen. Fokusgruppen hölls på Vara kommunhus den 13 maj 2019. Fokusgruppens syfte var även att diskutera arbetet med

odlingslotterna utifrån processprinciper för kritisk placemaking för att skapa underlag för handlingsplanen som är förankrat i kommunens arbete och visioner. Fokusgrupp refererar till att en grupp människor som satts samman för ett specifikt syfte. Samtalet är därför fokuserat kring ett givet ämne (Esaiasson et al., 2017:329). Det empiriska material som framkommer vid en fokusgrupp ger information om hur deltagarna tillsammans tänker och resonerar kring ett problem. Vid samtalet krävs även att det finns en samtalsledare som har en styrande roll (Esaiasson et al., 2017:330). Fokusgrupp passar därför bra inom deltagande aktionsforskning som går ut på samskapande lärande. Fokusgruppsdiskussionen hade därmed tre lärandesyften; att ta fram material för denna studien; att skapa ett tillfälle för kommunen att lära sig mer om kritisk placemaking och odlingslotternas hållbarhetspotential; samt att visa hur formen för fokusgruppen, att ses och diskutera problem och möjligheter, kan vara en givande aktivitet både inom kommunen samt mellan kommun och allmänhet.

Inför fokusgruppen skickades informationsmaterial ut till samtliga deltagare för att ge möjlighet att sätta sig in i ämnet. Materialet bestod av information om urban odling i förhållande till hållbar utveckling samt en redogörelse för teori och processprinciper för kritisk placemaking. Med odlarnas medgivande presenterades även en kort sammanställning av odlarnas synpunkter och önskemål från intervjuerna. Fokusgruppen inleddes med en kort presentation av studiens syfte och tillvägagångssätt varpå deltagarna fick tid att presentera sig själva och hur deras roll i arbetet med odlingslotterna sett ut. Deltagarna svarade sedan på ett antal frågor rörande ansvar och operationalisering kopplat till odlingsprojektet och öppet diskutera kring dessa. Frågorna rörde; Vem har haft ansvar? Hur tycker ni arbetet med odlingsprojektet har förhållit sig till beslutsunderlaget? Vad är det som inte fungerar/Vad fungerar? Hur har samtalen sett ut mellan er som arbetar med odlingslotterna? Hur har kommunikationen med odlarna sett ut? Vilka kanaler har använts för att sprida information om att lotterna finns? Har det funnits något vidare arbete med de sociala frågor som nämns i beslutsunderlagen?

Vad gäller urval gäller samma principer för fokusgrupp som för samtalsintervjuer och observationer, urvalet bör vara strategiskt och därmed relaterat till syftet med undersökningen (Esaiasson et al., 2017:332). Inom aktionsforskning är det viktigt att både arbetsprocess och resultat tas fram och delas med de personer de berör. Urvalet gjordes därför i samråd med näringslivschefen på TUA för att få hjälp att involvera de personer och enheter som är mest aktuella för arbetet. Fokusgruppen utgjordes av näringslivschefen, stadsarkitekten, integrationsstrategen, gatu/parkchef

samt sektionschefen på Arbets- och sysselsättningssektionen. På så sätt representerades allt från sociala till tekniska och praktiska frågor från kommunens sida.

3.2.5 Observationer

I denna studie har både passiva och aktiva observationer använts som metod för att samla kunskap om hur arbetet med odlingslotterna på Kvarngatan i Vara fungerar (Esaiasson et al., 2017:313-24). Den dolda, passiva observationen skedde vid ett besök på odlingslotterna samma dag som intervjuer hölls med odlarna. Besöket skedde innan intervjuerna för att skapa en så opåverkad bild som möjligt. Vid detta observationstillfälle ställde jag mig frågor som: Hur möter utformningen och funktionaliteten PPSs processprinciper för kritisk placemaking? Vad ger platsen för känsla?

Den aktiva observationen skedde efter intervjuerna. Odlarna visade runt på koloniområdet, berättade om platsen och visade upp sina lotter. Det empiriska materialet består av fältanteckningar och anteckningar skrivna i efterhand (Esaiasson et al., 2017:323). Observationer användes i huvudsak som en komplettering till intervjuer och dokument för att jag som forskare skulle kunna skriva in min egen empiri i arbetet i enlighet med deltagande aktionsforskning. Observationerna handlade således om sådant som inte kunde synliggöras genom övrig empiri, exempelvis hur platsen uppfattas av utomstående (Esaiasson et al., 2017:314-5). Observationerna har även använts för att jämföra vad beslutsdokument sagt om gestaltning odlingslotterna och vilka resultaten blivit. För att öka undersökningens validitet har mina observationer jämförts med odlarnas uppfattningar av platsen som framkommit under intervjuer samt vad som kommit fram under fokusgruppsdiskussionen för att ge utrymme för olika uppfattningar (Esaiasson et al., 2017:324). Detta för att minska risken för tolkningsfel som enligt Esaiasson et al. (2017) kan vara problematiska vid observationer.

3.3 Analys av material

3.3.1 Processprinciper för Kritisk Placemaking

I denna studie används PPSs processprinciper för kritisk placemaking med hjälp av kvalitativ textanalys som analytisk metod (PPS, u.å). Kritisk placemaking som koncept är grundat i olika organisationers och aktivisters praktiska arbete. Project for Public Spaces (PPS) är ett exempel på en sådan organisation som arbetar praktiskt med kritisk placemaking. PPS har specificerat

placemaking-konceptet i elva grundprinciper som rekommenderas följas vid utveckling av offentliga platser för att skapa ett sammanhängande narrativ i arbetet (Karge, 2018). Dessa principer utgör grunden för analys av dokument, intervjuer, observationer och fokusgrupp i denna studie. Genom att spegla materialet mot processprinciperna kan förståelse för utkomsten av arbetet med odlingslotterna skapas. Materialet har jämförts med nedan beskrivna processprinciper för kritisk placemaking med hjälp av frågor som presenteras i samband med varje rubrik. Genom att använda kritisk placemaking som teori och analytisk metod skapas en röd tråd som knyter samman studien. För att tydliggöra huvuddragen för processprinciperna har de placerats in under fyra huvudrubriker som Karge (2018) formulerat. Project for Public Spaces processprinciper för kritisk placemaking lyder som följer:

1) Nätverk och vision.

1a) Brukaren är experten - Hur har allmänheten involverats i projektet?

En viktig aspekt vid utveckling av en plats är att identifiera olika kunskaper och tillgångar som finns att tillgå lokalt, inom lokalsamhället. Människorna som lever och verkar i närområdet kan bistå med viktiga historiska perspektiv, förståelser för hur platsen fungerar och vilka problem/hinder som finns samt vad som är meningsfullt för människorna som ska bruka platsen. Att utröna sådan information vid ett tidigt stadiet i en utvecklingsprocess kan bidra till skapande av samhörighet och delaktighet med projektet och kan således bidra till bättre resultat (PPS, u.å, No1).

1b) *Hitta rätt samarbetspartners - Vilka aktörer har involverats?*

Vilka som deltar vid planering och genomförande av ett projekt är avgörande för hur ett projekt uppfattas och dess eventuella framgång. Oavsett om det är en eller flera privata aktörer eller aktörer inom näringsliv och/eller offentlig sektor är de ovärderliga när det kommer till uppstart av ett projekt. Exempel på aktörer kan vara lokala institutioner, museum, skolor och så vidare (PPS, u.å, no3).

1c) *Skapa en vision - Hur presenteras projektets mål och visioner?*

Visionen och målet för ett projekt bör skapas utifrån lokala behov. Föreställningar om olika sorters aktiviteter och brukarmöjligheter är viktiga för skapandet av en vision för en offentlig plats. En sådan bild kan vara att platsen ska vara bekväm och vacker, att den ska få betydelse för människor

att vilja vistas där samt att platsen ska infinna en känsla av stolthet för människorna som lever i området (PPS, u.å: No5).

2) Funktion och design

2a) *Skapa en plats, inte en design - Vilka brukarperspektiv tas hänsyn till i utformningen?*

Om målet är att skapa en plats kommer det inte vara tillräckligt att bara ta fram en design för detta. Fysiska element som välkomnar människor att vistas och känna sig bekväma på platsen är avgörande. Det är således stor skillnad på ett utrymme (*space*) utan funktion och en plats (*place*) med mening. Det kan handla om allt från sittplatser och utformning av grönytor till hur platsen förhåller sig till områden där människor rör sig. Målet är att skapa en plats som både skapar en stark samhörighetskänsla och skapar en trevlig bild utåt, samtidigt som platsens läge, aktiviteter och användningsområden tillsammans ska utgöra något mer än summan av dess enskilda delar (PPS, u.å: No2).

2b) *Skapa mötesplatser - Hur tas sociala dimensioner hänsyn till i utformningen?*

Utformning som uppmuntrar till och förstärker möjligheter till social interaktion handlar om att i utformningen kombinera faktorer som stimulerar till naturliga möten mellan människor, även mellan främlingar. På en offentlig plats påverkar således val och placering av olika element samt dess relation till varandra om en sådan process kan sättas igång eller inte (PPS, u.å: No7).

2c) *Form för processen stärker funktionen - Hur ser organisation och operationalisering ut?*

Det är snarare formen för hur arbetet kring utvecklandet av en plats; vilka som deltar, hur man hanterar problem och hinder, tar sig an utmaningar och leder arbetet framåt som är avgörandet för en lyckad placemaking-process än själva designen för platsen (PPS, u.å: No9).

3) Reflexiva Arbetsmetoder

3a) *"Du kan upptäcka mycket, bara du tittar"* - Hur tas kunskap och information tillvara?

Det är alltid lärorikt att titta på andra, mer eller mindre lyckade projekt. Genom att studera hur offentliga platser används, eller inte används, vad människor uppskattar eller ogillar kan kunskap om hur platserna fungerar eller inte fungerar skapas. Att vara observant kan på så sätt tydliggöra vilka sorters aktiviteter som saknas på en plats vilket ger ökade möjligheter till positiva åtgärder.

När en offentlig plats utvecklas är det viktigt att även fortsätta med denna typ av observationer för att bibehålla kunskap om hur platsen utvecklas och bör hanteras över tid (PPS, u.å: No4).

3b) *En placemaking-process har inget slutdatum - Hur planeras det inför framtiden?*

Väl fungerande offentliga platser som möter olika behov och ständig samhällelig förändring kräver av naturliga skäl underhåll. Konstruktioner slits ut, behov förändras och andra oväntade saker händer i urbana miljöer. Det är därför viktigt att förvaltare är flexibla och öppna för förändringsbehov för att en offentlig plats ska fortsätta vara aktuell och uppskattad (PPS, u.å: No11)

3c) *Offentliga platser växer fram successivt - Hur ser uppföljning och utvärdering ut?*

Offentliga platser är komplexa, därför kan det inte förväntas att alla rätt görs från början i ett platsutvecklingsprojekt. Många lyckade projekt har visat sig experimentera med olika kortsiktiga förbättringar som kan testas, utvecklas och förbättras över tid (PPS, u.å:No6).

4) Hantering av hinder

4a) *Överkomma låsta roller - Hur planeras och arbetas det för skapande av social förändring?*

Skapande av offentliga platser handlar i grund och botten om att bemöta olika hinder som uppstår på grund av att det i många fall inte är någons jobb eller ansvar, varken inom offentlig eller privat sektor, att explicit skapa offentliga platser. Enligt PPS (u.å:No8) har till exempel anställda inom offentlig sektor, som trafikhandläggarens, stadsplanerarens eller stadsarkitekten relativt smalt definierade arbetsuppgifter. Deras arbete går i första hand ut på att anlägga eller planera stadens utformning snarare än att skapa gemensamma offentliga platser i den mening som kritisk placemaking representerar. Att införa community-stärkande strategier i det offentliga arbetet kan således hjälpa till att överbrygga de hinder som uppstår i tomrummet mellan planering och anläggning när personerna som ska bruka platsen inte räknas in (PPS, u.å:No8).

4b) *Syn på investeringar - Hur avvägs kostnader mot vinster?*

När de infrastrukturella dimensionerna av ett platsutvecklingsprojekt är på plats är kostnaderna sällan stora för de delar i processen som faktiskt kommer få platsen att fungera. Det är viktigt att ta i beräkning de vinster som kommer med ett lyckat placemaking projekt, så som en urban odling, snarare än att enbart se till kostnaderna för det specifika projektet. Vinsterna visar sig ofta i andra

delar av samhället, till exempel minskade sjukvårdskostnader när medborgarna blir friskare och mer välmående (PPS, u.å: No10).

Ovan nämnda processprinciper är framtagna som ett ex ante (i förväg) instrument för utveckling av offentliga platser (Karge, 2018). I denna fallstudie används de dels för att analysera och utvärdera det faktiska arbetet med odlingsprojektet på Kvarngatan, dels som underlag för den handlingsplan som tagits fram i samband med denna studie. Processprinciperna ligger även till grund för intervjuguider och fokusgruppsunderlag.

3.3.2 Kvalitativ textanalys

För att kunna svara på mina frågeställningar har kvalitativ textanalys använts vid bearbetning av det material som samlats in från kommundokument, observationer, intervjuer och fokusgrupp. Med hjälp av kvalitativ textanalys har det mest väsentliga innehållet i materialet kunnat plockas fram genom noggrann läsning av textens delar, helhet och den kontext där den ingår (Esaiasson et al., 2017:211). Analysmetoden har valts ut för att skapa djupgående förståelse för hur Vara kommun arbetat med odlingslotterna samt, som Esaiasson et al. (2017:216) poängterar, komma fram till *något mer* än vad en sammanfattning av texterna ger upphov till. Textanalys är en hermeneutisk metod som hjälper forskaren att lyfta fram, tydliggöra och tolka innehållet i de texter som granskas. Detta innefattar även det som inte sägs eller är nedskrivet (Esaiasson et al., 2017: Gilje & Grimen, 2007, 171). Studiens första frågeställning; *Hur kan utkomsten av odlingsprojektet som påbörjades 2016 i Vara i dagsläget förstås utifrån kritisk placemaking?* besvaras genom kvalitativ textanalys som modifierats för att möjliggöra användning av processprinciper för kritisk placemaking som analytisk metod. Studiens andra frågeställning; *Vilka möjligheter/hinder finns i dagsläget för att Vara kommun ska kunna arbeta med odlingsprojektet utifrån kritisk placemaking?* besvaras genom analys av materialet med hjälp av de textanalytiska begreppen *normer* och *framing*. I denna studie används således kvalitativ textanalys i två dimensioner för att ge en djupare förståelse för odlingsprojektet.

Normer och framing är nära sammankopplade inom kvalitativ textanalys (Esaiasson et al., 2017:216-9). Normer utgörs av sociala förväntningar på en viss sorts aktörer och hur dessa skall vara och bete sig. Begreppet ramar in vad som är meningsskapande och ses som normalt för en viss grupp (Esaiasson et al., 2017:219). Normbegreppet pekar även på glidningar mellan hur det är och

hur det bör/förväntas vara, vad som är normalt och vad som är eftersträvansvärt. Normer är i sig varken positivt eller negativt, de är grundläggande i ett samhälle. Då normer kommunicerar vad som anses normalt och rätt ritlar de även upp vart gränserna går mellan det normala och det avvikande (Esaiasson, 2017:219). Normbegreppet används i analysen främst för att lyfta fram antaganden och attityder som format kommunens tillvägagångssätt i arbetet med odlingslotterna. För att synliggöra detta ställs ett antal frågor till det empiriska materialet från dokument och fokusgrupp utifrån Esaiasson et al. (2017:219): Vilka normer reproduceras genom projektrepresentationen? Vad tas för givet i samband med arbetet med odlingslotterna? Vilka attityder/normer påverkar arbetet?

Framing syftar till inramningen av ett problem eller fenomen, att dessa inte har en given mening utan att det kan tolkas och representeras, inramas, på olika sätt. Inramningen har betydelse för hur olika aktörer tar sig an problematiken (Esaiasson et al., 2017:2018). I detta fall kan alltså inramningen av vilka odlingslotterna är till för och hur de ska användas ge förståelse för varför kommunen arbetat på ett specifikt sätt. I inramningen kan även förgivettagna sanningar göras synliga i fråga om normer. Esaiasson (2017:218) menar att detta även kan påverka relationen mellan medborgare och mellan myndigheter och medborgare. Framing används ofta politiskt för att skriva fram ett visst fenomen eller politisk fråga (Esaiasson et al., 2017:218). Framing används i denna studie som analytiskt begrepp för att synliggöra hur Vara kommun ramat in urban odling. Utifrån Esaiasson et al. (2017:218-19) ställs följande frågor om framing till det empiriska materialet; Vilka frames använder sig Vara kommun av rörande odlingsprojektet i dokument och fokusgrupp? Vad säger dessa frames om vilka grundläggande idéer, representationer och värderingar som är dominanta i denna kontext?

Resultat och analys baserade på studiens två första frågeställningarna utgör tillsammans med resultatet från fokusgruppsdiskussionen underlag för att besvara studiens sista frågeställning; *Hur kan en tillförlitlig handlingsplan utformas som tar hänsyn till lärdomar utifrån denna studie? På så sätt undersöks materialet utifrån studiens syfte - att bidra till ökad förståelse för hur kritisk placemaking kan användas vid planering av offentliga platser samt synliggöra vikten av att hänsyn tas till brukar- och medborgarperspektiv vid planering och implementering av offentliga platser i arbetet för hållbar stadsutveckling.*

3.4 Metoddiskussion

En brist gällande textanalysen i denna studie är att de dokument som granskats rör beslutsunderlag inför anläggande av odlingslotterna på Kvarngatan och innehåller därmed inga operativa riktlinjer eller dokumentation över hur arbetet faktiskt gått till. Dessa empiriska luckor kompletteras dock i den mån det varit möjligt genom intervjuer och fokusgrupp. Här finns dock risk att viktig information kan ha fallit bort då vissa personer, som haft ansvar och vetskap om arbetsprocessen, inom kommunen inte längre jobbar kvar och därmed inte medverkat under intervjuer/fokusgrupp. Fördelen med att komplettera informationen från dokumenten genom intervjuer och fokusgrupp har dock varit att informanter och fokusgruppsdeltagare kunnat uttrycka hur de *känner* och *upplever* att arbetet gått, samt redogöra för vad som faktiskt har utförts och hur detta har fungerat i praktiken. En risk vid fokusgrupper är att de medverkande kan påverkas av att forskaren deltar (Esaïsson et al., 2017:330). Då denna studie är baserad på deltagande aktionsforskning som bygger på forskarens inblandning ses detta dock inte som ett övervägande problem då deltagarna i förväg informerats om tillvägagångssättet och att en del av målet med fokusgruppen var att tillsammans lära mer om kritisk placemaking och hur det kan appliceras på arbetet med odlingslotterna. Vidare hade ett komplement till intervjuerna med odlarna i form av en kvantitativ enkätundersökning varit önskvärd. Detta för att få en bredare bild av intresse och inställning till odlingslotterna samt i vilken grad allmänheten tagit del av information om dess existens. En workshop där kommun och odlare fått mötas hade även varit givande för att påbörja dialogen mellan olika aktörer. Dessa komplement tilläts dock inte på grund av arbetets tidsmässiga begränsning. Kommunen gick dock med på att själva hålla en workshop med odlarna i slutet av sommaren. Med tanke på studiens syfte bedöms det empiriska materialet ändå tillräckligt och relevant för att kunna besvara forskningsfrågorna.

3.4.1 Etiska riktlinjer

Under arbetet med denna studie har fyra etiska principer för svensk forskning följts för att värna de medverkandes integritet och undvika eventuella etiska dilemman (Hallin & Helin, 2018:47-9). De etiska kraven har följts på följande sätt: Informationskravet; Samtliga medverkande har informerats om studiens syfte och hur den insamlade empirin från intervjuer, fokusgrupp och observationer planerats användas. Samtyckeskravet; Samtliga har tillfrågats om medverkan och inspelning av samtal och givit sitt godkännande. Konfidentiakitetskravet; Medverkande vid intervjuer nämns inte vid namn i resultatredovisning. Anställda vid kommunen benämns med sin titel med undantag för eventuella citat från kommundokumentet där berördas namn förekommer. Nyttjandekravet; All

information som samlats in används endast i det delgivna forskningsändamålet (Hallin & Helin, 2018:48).

Kapitel 4. Resultat

4.1 Inför etablering av odlingslotterna

Resultat från kommundokument och fokusgrupp

Hösten 2015 hade Vara kommun stor inflyttning av människor i samband med den migrationsvåg som gick genom Europa. I samband med detta diskuterades olika integrerande insatser inom kommunen. Näringslivschefen på tillväxt- och utvecklingsavdelningen berättar under fokusgruppen att *”Vi ville tänka i ett projekt som skulle involvera flera funktioner...koppla ihop det med grönt i det offentliga rummet...att människor skulle kunna använda det, och att få in odling på någon yta och även koppla det till någon form av integrationsprojekt”*. Enligt de beslutsdokument som finns att tillgå upprättades odlingslotterna efter önskemål från invånare och som en del av visionen *”I Vara finns det goda livet, hos oss är alla välkomna, här ser vi lite längre. Vi bygger för framtiden!”* och *”I Vara kommun trivs alla att leva och bo”* (Vara kommun, 2016:c). Ett av kommunstyrelsens verksamhetsmål är att dess verksamheter ska skapa förutsättningar för det goda livet, vilket bland annat innefattar tilltalande offentliga utomhusmiljöer. I skrivelserna framhävs även att det finns ett ökat intresse för odling idag och att möjligheten erbjuds i många andra städer (Vara kommun, 2016:c). I tjänsteskrivelsen om beslut att upprätta odlingslotterna nämns även potentiella möjligheter för social utveckling i form av *grön integration* och att skapa ökad förståelse för ekosystem utöver ekologiska fördelar med odling i staden. I tillväxt- och utvecklingsavdelningens arbetsplan fanns även ett operativt mål för 2016 som löd att man ämnade *”lära av och sprida information om stadsodlingsprojekt som integrationsfrämjande aktivitet samt stödja uppstart av motsvarande”* (Vara kommun, 2016:d).

I beredningen har man tittat på lämpliga platser att anlägga odlingslotterna och har därmed *”hittat platsen mellan järnvägsspåret och hundrastgården i Vara, det vill säga nära tågstationen. Kommunen äger denna mark och det är inte utarrenderat, området är för litet för att vara intressant som åkermark. Idag växer bara gräs på området men det har ingen särskild användning. Det är centralt men inte en plats som kan bli aktuellt för boende eftersom det ligger så nära järnvägen”* (Vara kommun, 2016:c). Vidare gjordes beräkningar för eventuella ekonomiska konsekvenser rörande framdragnings av vatten, etablering av redskapsbod samt viss jordförbättring (Vara kommun, 2016:c:d). Angående arrende föreslås att kontrakt *”...kan skrivas med intressenterna och ytan kan delas upp i lagom stora bitar, cirka 100 kvadratmeter eller efter önskemål”* (Vara kommun 2016:d). Tekniska förvaltningen föreslås ges *”...i uppdrag att*

förverkliga de fysiska förutsättningarna för kolonilotter och ge allmänheten möjlighet att sedan arrendera dessa kolonilotter. Att ge TUA i uppdrag att informera möjligheten. Att ge AME i uppdrag till att vara en del av den kontinuerliga skötseln av området” (Vara kommun 2016:d). Vidare förtydligas att AME visat ”intresse för att vara en del av uppbyggnaden av området, till exempel genom att ha egna odlingar första säsongen” (Vara kommun 2016:d).

4.2 Det faktiska arbetet med odlingslotterna

”...Jag ringde till kommunen och frågade om det fanns möjlighet till att få odla, men det fanns det inte.... Och så gick det ett par år och så hörde de av sig och sa att nu blir det av” svarar **odlare 1**⁴ på frågan om **hur blev du odlare på Kvarngatan**. Våren 2016 stod alltså odlingslotterna klara. En yta på 750 m² hade avsatts, jord plöjts upp och möjlighet till arrende annonserades ut på kommunens hemsida och genom utskick till hushållen i kommunen.

Idag odlar fyra personer på Kvarngatan och betalar en avgift om 340kr/år för 25 kvm odlingsyta. På Vara kommuns hemsida informeras dock fortfarande om kostnaden för 2017 å 340 kr/50 kvm och att detta är 50% rabatt på ordinarie pris 680 kr/år (Vara kommun, u.å:b). På hemsidan presenteras odlingsmöjligheterna kort tillsammans med en bild på den nyplöjda jorden⁵ samt länk till ordningsregler. Längst ner på sidan finns ett formulär för intresseanmälan (Vara kommun, u.å:b). Ingen organiserad verksamhet för integration, sysselsättning eller övrigt socialt arbete har påbörjats.

Bild 1. Vy över odlingslotterna på Kvarngatan, redskapsboden syns i bakgrunden.

Bild 2. Vy över odlingslotterna på Kvarngatan i riktning mot hundrastgården.
Foto: Jennie-Ann Olsson

4.2.1 Resultat från observationer

Vid det passiva observationstillfället i början av april hade vitlöken precis börjat spira i odlingsbäddarna, i övrigt gav platsen ett övergivet intryck. Odlingslotterna gränsar mot en liten träddunge, åkermark, några magasinsbyggnader, ett villaområde samt en hundrastgård som ligger

⁴ Personlig kommunikation 12/4 2019. Intervjuer med odlarna refereras till genom odlare 1,2 & 3

⁵ Se bild på försättsblad

närmast intill. Kommunen har ordnat med en redskapsbod och dragit fram vatten. Odlingslotterna utgörs av en bit plöjd mark i utkanten av en större gräsmatta. Ingen avgränsning eller skylt som informerar om vad för slags verksamhet som bedrivs på platsen eller vem som ska kontaktas om intresse för att börja odla finns. Samma dag som den passiva observationen genomfördes gjordes även en aktiv observation där odlarna visade runt och berättade om platsen. Odlarna visade vad de hade sått, hur de hade organiserat sina lotter, vad de skulle sätta i år och hur hård jorden var. De pekade på den intilliggande dungen och berättade om dess betydelse, dels för utsikten men även för känslan av att vara i naturen. De visade ett insekshotell de satt upp på redskapsboden, bord och stolar de tagit dit samt hur de organiserat inne i boden. I skydd från den kalla vinden ställde vi oss i solen och en av odlarna vände sig leende mot solen och uttryckte att ”*här har vi det gott*”.

Bild 3. Insekthotell uppsatta på redskapsboden. Foto: Odlarnas egna bilder.

4.2.2 Resultat från intervjuer

Tre av fyra odlare intervjuades i denna studie och en relativt samstämmig bild målas upp. Man har odlat från första året eller något år tillbaka. Man odlar främst för att det är roligt och för att må bra, det är mest grönsaker som odlas på lotterna men även en del prydnadsblommor, och bärbuskar. Odlarna berättar att det som skördas även har stor betydelse för deras ekonomi och hjälper till att dryga ut hushållskassan.

Bild 4. Liten skylt på en av lotterna. Foto: Jennie-Ann Olsson

Över lag är odlarna väldigt nöjda med odlingslotterna, att huvudsaken är att de har tillgång till en bit mark att odla på. De beskriver hur odlandet ger tillgång till naturen och frisk luft och hur detta påverkar välmåendet (**Odlare 3**). Vidare beskrivs vilken glädje det skänker att ha något att göra och att få äta de grönsaker de odlat (**odlare 1**) när frågan **hur odlandet påverkar dig** besvaras. ”... Att se från ett litet frö att det blir någonting stort. Det är en sån glädje och just det här att arbeta med händerna i jorden... det känns jättebra, jag mår jättebra av det faktiskt” (**Odlare 2**).

Odlarna uttrycker sig nöjda med de faciliteter som erbjuds på platsen. ”Jag vet inte vad mer vi skulle kunna ha. Vi har den här platsen, våra odlingslotter, våra sittplatser och boden här bakom med grejer. Jag är så nöjd så!” (Odlare 2). Under intervjuerna diskuterades möjlighet till inhägnad mot vinden och för att göra platsen mysigare men att detta bara vore ett plus, inget nödvändigt för fortsatt brukande av platsen. ”Att kunna kura in sig lite, hade ju varit något, för det är ju inte mysigt, det kan man ju inte säga... Men annars funkar det. Det är inte mycket som behövs. Det är ju väldigt öppet och ingen skugga. Det blir varmt...speciellt som förra sommaren. Det kanske går att lösa med någon typ av plank eller så men... det är inte det viktigaste” (Odlare 1). Odlarna uttrycker att det enda som är akut vad gäller förbättring av platsen är att få dit en kompost. Angående sittplatser har de själva ordnat med ett litet bord och stolar och så länge de är så få som odlar tycker de inte att några fler sittplatser behövs. Sittplatserna har en viktig funktion vad gäller återhämtning och det sociala i samband med odlingslotterna. ”Nu i somras så hade vi så härligt här. Då åkte vi ner och jobbade lite i landen och så hade vi lite god mat med och något att dricka och så satt vi här. Ibland så tog vi bara en kaffetermos med oss och så sitter vi här. Det är jätteskönt” (Odlare 2). Förväntningarna som odlarna haft har främst handlat om att få tillgång till en bit mark att odla, resten uttrycker de har varit en bonus. På frågan **Hur tycker du att dina förväntningar har mötts hittills?** svarar odlare 2 att ”...det har ju varit roligare än vad jag trodde från början, just det här att man kan sitta här nere... det blir lite avkoppling. Det har blivit en social plats också, men om jag kommer ner själv så kan jag sitta här och titta och planera lite, det blir lite meditativt att sitta här istället för hemma på gården eller i lägenheten. Det är alltid så tyst. Och just det att man är omgiven av träden och gräset och alltihop, så blir det som att man sitter i skogen på en liten plats” (Odlare 2).

Bild 5. En av de odlingslotterna i landen.
Foto: odlarna själva

Samtliga odlare uttrycker att kommunikationen med kommunen har varit bristande. På frågan **hur har kommunikationen sett ut mellan er odlare och kommunen** svarar odlarna att den är obefintlig, att utöver överlämnande av nyckel vid uppmätning av lotten har de aldrig varit i kontakt med kommunen mer än för det mest basala underhållet (Odlare 1 & 3). ”Jag har inte hört

någoting mer sen jag fick min nyckel här... En av oss har väl lite mer kontakt... ringer och ber dem sätta på och stänga av vattnet och... när det behöver klippas gräs och sådär..." (Odlare 2). Under intervjun med en av odlarna framkom att trots att odlaren själv tagit kontakt med kommunen med önskemål och förslag på att öka antalet deltagare så har det varit svårt att få respons "... jag har skrivit till Vara kommun... att ni borde göra mer reklam för odlingslotterna... till exempel att skriva ut lite affischer och flyers och sätta upp lite här och var. Ja vilken bra idé, sa de då, men sen har jag inte sett något..." (Odlare 2). Under intervjuerna ställdes även frågor om hur odlarna ställer sig inför olika sociala projekt och aktiviteter på platsen, samtliga visade positiv inställning till detta. "Integrationsodling eller en skolträdgård är väl inte fel, det är ju jättebra! Det är bra med olika funktioner... att mer av platsen används och att fler människor rör sig här. Där är ju aldrig någon här förutom några hundar som springer löst ibland som slitit sig loss från rastgården" (Odlare 1).

4.2.3 Resultat från fokusgrupp

Fokusgruppen inleddes med att samtliga närvarande fick presentera sig och berätta om deras roll i samband med odlingsprojektet. Näringslivschefen på tillväxt- och utvecklingsavdelningen inleder samtalet med att ta på sig ansvaret för att odlingslotterna inte har arbetats med på det sätt som hade varit önskvärt och utvecklar att "...då fanns det organisatoriska utmaningar i olika delar av organisationen... med olika byten av ledarskap vilket gjorde att när vi lyfte den här frågan blev det som att skjuta in en tanke från sidan. Där andra delar av vår organisation som skulle bli involverade, främst inom tekniska förvaltningen, inte var med i förarbetet utan fick direktiv om att det här kan ni väl göra. Hade vi gjort det idag så skulle vi jobbat i ett annat processtänk". Näringslivschefen summerar resultatet och säger att "det som blev av alla tankar som var, blev ett uppfräts fält där man kan odla. Vill man göra något mer av det fältet, då krävs det att vi tänker tillsammans!". Hållbarhetsstrategen berättar att sedan hon började sin tjänst har hon inte varit i kontakt med projektet mer än att informera deltagare vid SFI (Svenska för Invandrare) om att odlingslotterna finns. Vidare berättar hon angående socialt arbete att "jag har lämnat som förslag att man skulle kunna ha till exempel förskoleprojekt eller fritidsprojekt eller något med ålderomsorgen. Men ingen har hittills har nappat". Chefen för park- och gatukontoret beskriver sin roll som att "det är oss folk kontaktar när de vill börja odla. Vi sköter jordfräsen ibland, skriver avtal, och lämnar över nyckel till boden. Det är väl det jag känner till just nu". Stadsarkitekten som har visst ansvar för gestaltning av offentliga miljöer började 2017 och missade uppstarten av

odlingsprojektet och har därmed inte arbetat med det alls. ”Det finns ingen kvar som var med då” fyller näringslivschefen i. Chefen för AME berättar att de blev tillfrågade om de kunde tänka sig att delta i projektet men att det sedan inte blivit något av det. Under fokusgruppen blir det tydligt att det organisatoriska gällande odlingslotterna aldrig har påbörjats. ”När det är många förvaltningar som ska samverka, är det svårt att veta vart det ska lyftas upp... Genomförandet började i att uppföra odlingslotterna rent fysiskt, det som hände sen var att vi fastnade i kostnader” (Näringslivschef). Under fokusgruppen konstaterades att en lösning krävs på det grundläggande problemet att ”ingen vill använda odlingslotterna, trots att det nästan är gratis” (chef park- & gatukontoret).

4.3 Fokusgruppsdiskussion - Handlingsplan

I fokusgruppen diskuterades de medverkande från kommunens tankar och funderingar kring vad som kan och bör utvecklas inom odlingsprojektet utifrån PPSs projektprinciper för kritisk placemaking.

Nätverk och vision

Deltagarna vid fokusgruppen hade ett tydligt mål för odlingslotterna - att de ska användas. De menade att det inte är någon idé att ha några större visioner för en plats om den ändå inte brukas. Näringslivschefen tillade dock att ”det handlar om inkludering, tillhörighet och tillgång. Men först och främst vill vi att det ska användas och få människor att känna att möjligheten finns... Det är ju ingen mening med att vi har saker som inte känns meningsfulla”. Angående involvering av odlarna diskuterades att utse en kontaktperson vid kommunen som har huvudansvar för kommunikation med dessa. Vidare diskuterades möjligheten att ge odlarna verktygen att organisera sig i en förening eller liknande för att underlätta för kommunikation mellan kommun och odlare. I ett första steg diskuterades dock att ordna ett förutsättningslöst samtal mellan kommun och odlare för att bland annat höra vilka behov som finns. Vad gäller att involvera olika aktörer i projektet var det främst AME som visade intresse, idéer om att söka sponsorer diskuterades även i fråga om fruktträd och växter i första hand. Chefen för arbetsmarknadsenheten (AME) lade fram förslaget att ”de lotter som inte blir uthyrda, de kan vi sköta istället för att de ska stå tomma... Om ambitionen är att den som vill ska kunna odla gäller det ju att göra odlingslotterna tillgängliga för dom som vill. Vi har ju folk som behöver jobb, att kunna hjälpa till om man behöver jordfräst eller om man behöver hjälp med sådd eller ogrärensning så kan man köpa de tjänsterna... men också att vi blir bra på att

kommunicera det, i dialog med de som redan är där idag". Något vidare samarbete med utomstående aktörer diskuterades inte utöver de initiala målen om att odlingslotterna skulle fungera som integrationssskapande. Näringslivschefen uttrycker att "*...vi kanske inte ska tänka integration i traditionell bemärkelse? Det finns plats för lite självkritik här, vi kan inte förvänta oss att alla nyanlända ska vilja odla utan snarare se odlingslotterna som något för alla... att de som vill ha en liten bit att odla på ska kunna få det och att det i så fall blir ett integrationsprojekt i vidare bemärkelse, en mötesplats, inkludering...*".

Funktion och design

Stadsarkitekten framhäver att "*...vi behöver göra det lite mer attraktivt... lägga lite plattor, gångar eller vindskydd*". Näringslivschefen fyller i att "*det handlar om att bestämma sig för gestaltningen av hur det ska se ut och vad ska det kosta*". Diskussionen berörde även att gestaltningen inte helt kan baseras på odlarnas önskemål utan att den behöver styras något från kommunens sida, vems bord detta ska hamna på kom man dock inte fram till. Utformningen diskuterades främst utifrån att ge platsen ett mer attraktivt intryck för att fler ska vilja engagera sig samt att skapa mer rumslighet med hjälp av en inhägnas som även kan ge skydd mot vind och skadedjur. Angående funktion före design framhävde näringslivschefen att "*...Det ena behöver inte utesluta det andra. Det ska gå hand i hand, men ska man göra något där så ska man göra saker som förstärker det praktiska*". Sociala dimensioner av utformningen berördes främst rörande eventuella sittplatser i ett första steg och att man i framtiden, om deltagandet ökar, kan börja fundera kring anläggning av lekplats eller andra element som stärker interaktioner mellan människor. Näringslivschefen poängterar att "*det största behovet ligger idag i att samordna och förankra arbetet i flera förvaltningar! Hade detta gjorts idag hade vi arbetat utifrån den projektmodell som i dagsläget finns, då hade vi jobbat efter en utstakad karta, vilket är en förutsättning för att såna här saker ska funka annars ligger det på enstaka tjänstemäns engagemang*".

Reflexiva arbetsmetoder

Under fokusgruppen diskuterades inte möjligheten att ta inspiration och kunskap från andra städer eller platser. Man diskuterade dock att om odlingsprojektet på Kvarngatan blir lyckat, kan lärdom tas därifrån så att man framöver kan anlägga odlingslotten på andra platser i Vara och i kommunen för att tillgängliggöra odlingsmöjligheter för fler. I övrigt diskuterades frågor om underhåll för eventuell inhägnad, om detta ska skötas av kommunen eller odlarna. Det fortsatta arbetet med

odlingslotterna diskuterades utifrån att ta ett steg i taget, med fokus på ökat deltagande och försköning av platsen i ett första steg.

Hantering av hinder

Frågan huruvida odlingslotterna över huvud taget är något som kommunen ska fortsätta jobba med diskuterades. Näringslivschefen reflekterar: ”... *Nu har vi det vi har. Vill vi ta bort det eller vill vi pröva att vidareutveckla det? Prova att göra det tillsammans? Verksamheten måste se en poäng i det... Kan vi öka efterfrågan? Det går ju att testa olika saker nu när det finns*”. Vid frågan om utformning av platsen och vilka faciliteter som ska upprättas i samband med odlingslotterna diskuterades även underhåll och kostnader. ”*Ska man involvera brukarna och lyssna in dom, måste man fundera på om vi ska ta ut det i priset eller inte, man måste vara realistisk oxå... är det görligt? Det handlar om det klassiska; vem betalar, vem är beställaren? ... vad är en kostnad och vad är en investering?*”. Näringslivschefen fortsätter med att förklara den allmänna synen inom Vara kommun rörande kommunens roll ”*det är viktigt att vi i som kommun snarare har rollen som möjliggörare, som kopplar samman snarare än att vi ska vara en konkret utförare...*”.

Kapitel 5. Analys och diskussion

Kapitlet inleds med en redogörelse för analys och diskussion utifrån processprinciper för kritisk placemaking för att besvara studiens första frågeställning. Studiens andra frågeställning besvaras sedan med hjälp av diskussion och analys utifrån *normer* och *framing*. Avslutningsvis besvaras studiens sista frågeställning i form av en handlingsplan som tagits fram baserade på lärdomar från fråga 1 och 2.

5.1 Hur kan utkomsten av odlingsprojektet, som påbörjades 2016 i Vara, i dagsläget förstås utifrån kritisk placemaking?

Frågan besvaras genom att material från observationer, intervjuer, dokument och fokusgrupp diskuteras och analyseras utifrån PPSs (u.å) processprinciper för kritisk placemaking under fyra huvudrubriker sammanställda av Karge (2018); Nätverk och vision; Funktion och design; Reflexiv arbetsprocess och Hantering av hinder.

Nätverk och vision

Nedan diskuteras och analyseras resultaten från denna studie utifrån PPSs processprinciper för kritisk placemaking; *Brukaren är experten - Hur har allmänheten involverats i projektet?*; *Hitta rätt samarbetspartners - Vilka aktörer har involverats?*; *Skapa en vision - Hur presenteras projektets mål och visioner?*

Att involvera medborgarna själva i förändrings- och skapandeprocesser i områden där de själva bor är avgörande i en placemaking-process (PPS, u.å, No1). I fallet för odlingslotterna på Kvarngatan har allmänheten inte involverats varken i den inledande processen eller sedan odlingslotterna upprättats. Att kommunen missat att involvera medborgarna i utvecklingsprocessen kan vara en viktig orsak till att projektet inte nått de resultat som önskats. Detta medför att viktig information om medborgarnas behov, kunskaper och potential att utveckla platsen missats (Toolis, 2017). Här har även viktiga möjligheter till skapande av samhörighet och delaktighet i projektet försumrats och därmed även möjligheten att stärka banden mellan människor och till platsen. På så sätt

försummas även viktiga sociala processer så som empowerment, platsanknytning och politiskt deltagande (Toolis, 2017). Den kommunikation som förts mellan kommun och odlare har i första hand kommit från ett håll - odlarna har själva kontaktat kommunen när något behöver åtgärdas. Att kommunen inte själva tar kontakt kontinuerligt kan bidra till att viktig information aldrig förmedlas, vilket förhindrar kommunens möjlighet att ta hänsyn till medborgarnas behov och intressen. De odlare som idag brukar platsen har dock knutit an till platsen trots brister i kommunikation och att de inte involverats i utformningen av projektet. Att de själva tar kontakt med kommunen visar hur projektet stärkt odlarna att själva ta kontakt med kommunen vilket visar på hur möjligheten att agera i det offentliga rummet skapar empowerment. Möjligheten att agera tillsammans skapar platstillhörighet och mening vilket är viktiga komponenter i en hållbar stadsutveckling.

Även om kommunen i uppstarten av projektet gjorde en ansats att involvera olika sektorer inom kommunen för att driva projektet har värdet i detta gått förlorat då dessa samarbetspartners inte visat sig delaktiga i den operativa processen. Att inte heller involvera utomstående aktörer varken från näringsliv, privata aktörer eller aktörer inom skola, äldreomsorg eller liknande kan ha haft avgörande inverkan på utkomsten av projektet (PPS, u.å:No3). Detta gäller både i uppstartsfasen och under projektets gång. Framställningen av odlingsprojektet genom bild och felaktig information på kommunens hemsida kan även ha påverkat deltagandet negativt.

De visioner som odlingslotterna i den förberedande dokumentationen beskrivits som en del av, är skrivna på en abstrakt nivå och saknar platsspecifik förankring utifrån lokala behov (PPS, u.å: No5). Visserligen benämns odlingslotterna som ett moment som kan bidra till skapande av attraktiva utomhusmiljöer men något praktiskt initiativ för att uppnå detta har aldrig gjorts. Att ha en vision och ett mål för hur en plats ska utformas och vad den ska ha för funktioner både praktiskt och socialt är viktigt i en placemaking-process både för de som ska bruka platsen och för de som arbetar med projektet. Utan vision går meningsfullheten för de som arbetar med projektet förlorad, därför behöver visioner vara mer precisa och även innehålla kortsiktiga delmål utöver den större, mer övergripande visionen.

Funktion och design

Nedan diskuteras och analyseras resultaten från denna studie utifrån PPSs processprinciper; *Skapa en plats, inte en design - Vilka brukarperspektiv tas hänsyn till i utformningen?*; *Skapa mötesplatser*

- Hur tas sociala dimensioner hänsyn till i utformningen? samt; Form för processen stärker funktionen - Hur ser organisation och operationalisering ut?

Brukarperspektivet tas i samtliga kommundokument främst upp gällande praktikaliteter så som att tillgång till vatten kan ordnas, uppställning av en arbetsbod samt hur stor yta arrendet ska gälla och att det är anpassningsbart (Vara kommun, 2016:c). Det är även dessa funktioner som har ordnats i samband med etableringen av odlingslotterna. Därmed har man endast fokuserat på att skapa en plats med vissa funktioner och inte förmedlat eller arbetat med utformning som kan bidra till att platsen fylls med mening (PPS, u.å;No2). En viktig aspekt gällande funktion, att anlägga en kompost, har dock ännu inte ordnats. Att kunna jordförbättra och därmed förenkla och förbättra skörden är en avgörande aspekt i odlandet och påverkar därmed hur tillfredsställande och givande odlandet känns. I denna mening är komposten funktionell och meningsskapande. De som odlar på Kvarngatan idag visar dock att platsen redan har mening för dem, även om alla funktioner inte är på plats. Vilket är talande för hur placemaking-processer kan påbörjas utan att några större medel krävs (PPS, u.å;No10).

Att odlingarna saknar skyllt och inramning kan även minska brukarnas känsla av stolthet för platsen. Intrycker blir mindre attraktivt samtidigt som platsens egna förmåga att förvärva deltagare går förlorad. Att odlingslotterna i dagsläget inte ger ett trevligt intryck för förbipasserande kan även bidra till att människor undviker platsen, i värsta fall innebär detta att människors tillgång till det offentliga rummet minskar och att platsen passiviseras (Toolis, 2017).

En enkel men viktig aspekt i att skapa mötesplatser är att det finns sittplatser, något som kommunen idag inte står för. De sittplatser som finns att tillgå på odlingslotterna är sådana som odlarna själva tagit dit. Att inga större eller fler sittplatser finns runt odlingslotterna gör att möjligheten till interaktion mellan odlarna och de som besöker exempelvis hundrastgården eller förbipasserande minskar. Att det inte finns en plats att slå sig ner på gör att platsen blir mer av en yta man passerar än en plats att slå sig ner på och bli en del av (Toolis, 2017: PPS, u.å;No7). Bordet och de stolar som odlarna tagit dit utgör en viktig funktion både socialt och för avkoppling. Under intervjuerna gjordes tydligt att möjligheten till att slå sig ner och umgås är viktig för odlarnas välbefinnande och känsla för platsen.

Som framkommit från resultaten finns i dagsläget inget utarbetat arbetssätt för odlingslotterna utöver det mest basala underhållsarbetet. Därför är en tolkning att formen för arbetsprocessen med odlingslotterna på Kvarngatan i dagsläget försvagar funktionen av platsen/projektet.

Reflexiva Arbetsmetoder

Nedan diskuteras och analyseras resultaten i denna studie utifrån PPSs processprinciper; *”Du kan upptäcka mycket, bara du tittar” - Hur tas kunskap och information tillvara?; En placemaking-process har inget slutdatum - Hur ser framtidsplanerna ut? och; Offentliga platser växer fram successivt - Hur ser uppföljning och utvärdering ut?*

I Vara kommuns förslag till beslut om kolonilotter framhävs att det finns ett ökat intresse för odling och att många städer erbjuder möjligheter till odlingslotter och att det finns lyckade exempel på grön integration i samband med urban odling (Tjänsteskrivelse, dnr 4/2016). Någon vidare information om hur man arbetar på andra platser för att uppnå dessa effekter nämns dock inte i kommunens dokument eller under fokusgruppen. Det finns alltså vetskap om att urban odling använts på andra platser med positiva sociala och ekologiska effekter, man har däremot misslyckats med att ta lärdom av hur arbetet sett ut kring dessa odlingar för att nå lyckade resultat. En del i hållbar stadsplanering är att ta inspiration från andra platser och applicera olika metoder med anpassning till lokala behov och förutsättningar. Att lära och inspireras av andra lyckade projekt kan således bidra till och påskynda en hållbar stadsutvecklingsprocess (PPS u.å:No4).

I dagsläget sköter kommunen kontinuerligt underhållet av odlingslotterna främst genom plöjning av den yta som inte används. Detta är uppskattat av odlarna då det minskar risken för ogräs att sprida sig och stärker därmed funktionaliteten. Vad gäller odlingslotternas läge har kommunen tagit hänsyn både till rumsliga och tidsmässiga perspektiv - det centrala läget underlättar tillgängligheten för människor, att odlingslotterna ligger så nära järnvägen gör även att den ohotat kunna ligga kvar på platsen under många år utan att exempelvis bostäder etableras i dess ställe. Detta är en viktig aspekt för att skapa kontinuitet och trygghet i ett samhälle (Toolis, 2017).

Fram till att denna studie påbörjades har ingen uppföljning eller vidare utvärdering av odlingslotternas eventuella lyckade eller misslyckade komponenter. Att kommunen gått med på att

delta i denna studie och ställt upp i en fokusgrupp, visar däremot på att det finns ambitioner om att skapa en reflexiv arbetsprocess som kan utvecklas och förbättras med tiden.

Hantering av hinder

Nedan diskuteras och analyseras resultaten från denna studie utifrån PPSs processprinciper; Överkomma låsta roller - Hur planeras och arbetas det för skapande av social förändring? och; Syn på investeringar - Hur avvägs kostnader mot vinster?

Både i dokumenten som föreligger beslut om odlingslotternas etablering samt i diskussion i fokusgrupp framkommer att det finns förståelse inom kommunen för att utveckling av platser tar tid och att förvaltning på längre sikt måste planeras in för att platsen ska fortsätta vara aktuell och uppskattad även i framtiden (PPS, u.å:No11). Inga förtydligade ansvars- eller arbetsuppgifter finns dock i dagsläget beskrivna för de olika förvaltningarna rörande odlingslotterna. Därmed sker inget fokuserat platsutvecklingsarbete inom någon av förvaltningarna vilket påverkar i vilken grad mål om social och samhällelig utveckling kan nås. Detta påverkar även vilka signaler som sänds ut till allmänheten om möjligheter och rättigheter att delta i det offentliga och politiska livet, vilket kan ha påverkat utkomsten av projektet (Toolis, 2017).

I underlagen behandlas ekonomiska konsekvenser i form av utgifter för anläggning explicit, de samhällliga vinsterna benämns mer svepande och visionsartat. För att det ska kännas meningsfullt att arbeta med sociala projekt som de med odlingslotter behövs tydliga mål för vad man vill uppnå samt uppföljning som kan ge kommunen en uppfattning om vilka samhällliga vinster investeringarna bidrar till. I dagsläget har man på kommunen svårt att se meningsfullhet med projektet då deltagandet är så pass lågt. Det är även svårt att mäta av effekterna när ingen dialog finns mellan kommun och deltagare. Alltså är inte eventuella effekter eller samhällliga vinster i fråga om exempelvis ökat välmående eller minskade kostnader för sjukvård mätbara idag, även om vi talar om en väldigt liten grupp människor i dagsläget (PPS, u.å:No10). Odlarna uttryckte dock vid intervjutillfället att odlandet har påverkat dem positivt vad gäller hälsa, välmående och livskvalitet. Kommunens investering i odlingsprojektet kan således redan ha gett viss utdelning, om än för en liten grupp individer. Några siffror på hur detta påverkar samhället i stort i fråga om kostnader finns dock inte.

5.2 Vilka möjligheter/hinder finns i dagsläget för att Vara kommun ska kunna arbeta med odlingsprojektet på Kvarngatan utifrån kritisk placemaking?

För att besvara frågan analyseras och diskuteras materialet från kommundokument och fokusgrupp. Då framing och normer är begrepp som går in och ut ur varandra kommer analys och diskussion presenteras med hjälp av dessa gemensamt för att samband och helhet ska bli tydligare.

Analys utifrån framing och normer

Vara kommun har genom odlingsprojektet visat att det finns ett innovationstänk både kring fysisk planering och hur man tänker kring sociala frågor. Under fokusgruppen framkom till exempel att det finns öppenhet i fråga om att gå från visioner om odlingslotterna som integrationsprojekt för nyanlända till att handla om integration i en vidare bemärkelse som inkluderar människor oavsett bakgrund. På så sätt har föreställningen om vem eller vilka odlingslotterna är till för skiftat. Att odlingslotterna ramas in som en mötesplats för alla kan verka i kommunens fördel vad gäller arbete utifrån kritisk placemaking. Främst handlar det om att kommunen inte själva är de som avgör vilka behoven är eller vilka målgrupper odlingarna ska rikta sig till utan att det är något som tas reda på i samråd med allmänheten. På så sätt kan möten över socio-kulturella gränser möjliggöras på ett naturligt sätt som skapar förutsättningar för demokratiska möten.

Ett huvuddrag i dokument och fokusgrupp gäller hur kommunen ser sig själv som skild från medborgarna, att kommunen inte ska verka tillsammans med brukarna eller involvera dessa i projektet. Odlingslotterna ramas in som något som ”erbjuds allmänheten”, snarare än en plats som skapas av och med allmänheten. Kommunens roll framställs som möjliggörare snarare än deltagande i projektet. Denna fränkoppling kan vara ett viktigt hinder för kommunen i fråga om att ta till sig och tillämpa kritisk placemaking på odlingsprojektet. Om medborgarna inte ses som medskapande i en stadsutvecklingsprocess är det även svårt att skapa förutsättningar för dialog och samarbeten som tar hänsyn till medborgarnas behov och intressen. Denna norm och inramning reproducerar således fränkopplingen mellan allmänhet och kommun som bidragit till situationen som råder idag i samband med odlingslotterna. Att avståndet mellan kommun och medborgare ses som självklar och därmed inte ifrågasätts kan innebära ett hinder i fråga om placemaking-processer som om bidrar till social hållbarhet genom att skapa förutsättningar för medborgare att delta politiskt. Därmed undermineras processer som skapar empowerment, platstillhörighet och socialt

kapital. Genom att som kommun endast inta rollen som möjliggörare kan innebära att projekt som det med odlingslotterna endast blir tillgängligt för en viss grupp som redan innehar visst socialt kapital och drivkraft att ta för sig av olika möjligheter i livet. Att inte agera som initiativtagare kan således innebära att människor med högre tröskel till innanförskapet stängs ute och därmed vägras samhällelig gemenskap och de möjligheter som detta kan ge i livet. Synen på vilket ansvar som ligger hos kommunen kan således ses som ett hinder i fråga om att skapa förutsättningar för social och samhällelig förändring och kan därmed orsaka tröghet i de processer som är tänkta att bidra till hållbar stadsutveckling. Vara kommun har dock visat medvetenhet om vikten av tvärssektoriella samarbeten för att få ett projekt som det med odlingslotterna på Kvarngatan att fungera. Genom att uppmärksamma de normer och inställningar som förhindrat samarbeten över förvaltningsgränserna kan föreställningar om kommunens roll i relation till allmänheten förändras. Därmed finns potential för lyckade placemaking-projekt i framtiden.

Att förse ett projekt, som är tilltänkt att skapa tillgång till gröna rum i det offentliga rummet med en avgift, i en stad som i stort sett saknar rekreationsområden för sina invånare kan ses som ett förstärkande av den privatiseringsnorm av det offentliga rummet som omnämns i uppsatsens inledning. Att odlingslotterna är enskilda och att inget alternativ till en avgiftsfri gemensam odling finns, kan ytterligare ses som en förstärkning av denna norm. Det finns således ett hinder i fråga om tillgänglighet, avgiften men även formen, som begränsar tillgången till platsen. Odlingslotterna är dock öppna för allmänheten att besöka, vilket gör att de ändå kan betraktas som offentliga.

I kommundokumentet skrivs odlingslotterna fram som lösningen på en rad sociala och ekologiska problem. Urban odling och hållbar utveckling ramas in som kausala, där urban odling skapar hållbar social och ekologisk utveckling. Denna inramning kan förklara varför man inom kommunen varken nämnt operationalisering i förberedande dokument eller arbetat praktiskt för att få igång de processer som urban odling förväntats ge upphov till. Detta förgivettagande om att anläggning av en odling per automatik ska leda till att människor ska ta den till sig och bruka den på ett sätt som skapar sociala verkningar i positiv riktning visar att kommunen kopplar isär det kommunala ansvaret från de processer som skapar medborgerligt engagemang och i sin tur påbörjar transformativ social förändring. Detta är ett hinder som kan härledas till kommunens syn på sin roll i relation till medborgarna och tillsammans utgör de en utmaning i samband med platsutvecklingsprocesser. Denna syn på kausalitet kan ses som en del i ett större problem i fråga om förståelse för de metoder och processer som kan bidra till hållbar utveckling.

5.3 Hur kan en tillförlitlig handlingsplan som tar hänsyn till lärdomar från denna studie utformas?

Nedan presenteras en handlingsplan som utformats med hjälp av Vara kommuns egen projektmodell⁶. Modellen har modifierats för att inkorporera reflexivitet, återkoppling samt att ett placemaking-projekt inte har något slutdatum. Handlingsplanen är utformad med inspiration från processprinciper för kritisk placemaking och har tagit hänsyn till åsikter och önskemål som framkommit i den fokusgruppsdiskussion som hållits tillsammans med Vara kommun.

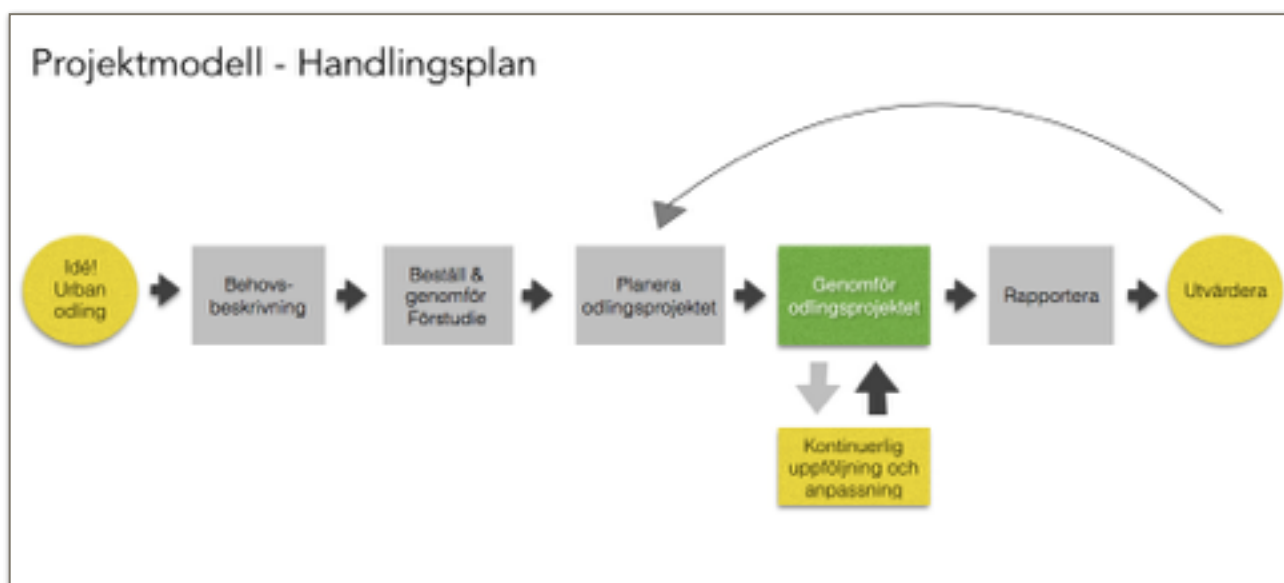

Fig. 1. Projektmodell för odlingsprojektet på Kvarngatan

Handlingsplan

Nedan presenteras en mer ingående beskrivning av varje moment i projektmodellen.

Idé

En nystart i fråga om arbetet med odlingslotterna på Kvarngatan.

Behovsbeskrivning

För att öka deltagandet vid odlingslotterna behöver kommunen skapa sig en uppfattning om vilka målgrupper och lokala behov och intressen som finns kopplat till odlingsprojektet. Detta kan ske

⁶ Se bilaga 2

genom att öppna upp för samtal med medborgare och befintliga odlare för att skapa förankring i lokalsamhället, men även koppla in olika aktörer som kan ha en uppfattning om behovsläget. Genom att tala med invånarna får även fler reda på att projektet finns vilket är en förutsättning för ökat deltagande.

Beställa och genomföra förstudie

I förstudien bör en djupare analys av lokala behov och intressen göras. I förstudien är det även viktigt att undersöka vilka samarbetspartners som kan vara aktuella för projektet både inom kommunens olika förvaltningar och inom andra sektorer så som skola/utbildning, rehabilitering och arbetsträning, integrationsprojekt och äldreomsorg. I detta stadie bör även en operativ plan göras för att alla involverade parter ska veta vad de ska göra, hur deras roller ser ut i relation till varandra och odlingarna och så vidare. I förstudien är det även viktigt att ta del av odlingsprojekt från andra platser så att viktig kunskap kan tas tillvara och därmed hjälpa till att optimera hållbarhetsarbetet i samband med odlingslotterna.

Planera Projektet

I detta stadie är det viktigt att ha en tydlig bild över vilka samarbetspartners som ska delta i projektet och att dessa involverats i planeringsprocessen för att skapa engagemang och förankra projektet hos samtliga parter. Här är det även viktigt att odlare, nuvarande och framtida, involveras för att i ett tidigt stadium påbörja en placemakingprocess som skapar förutsättningar för empowerment, platstillhörighet och delaktighet.

Genomförande av projekt

Involvera odlarna/deltagarna i det fysiska uppbyggandet och utformningen av platsen. Genom att ge deltagarna möjlighet att delta vid uppbyggnad av staket, skylt, kompost och så vidare skapas förutsättningar att stärka banden till platsen. Gemensamma aktiviteter är även ett effektivt verktyg för ge odlarna tillgång till naturliga möten och att knyta an till varandra. Även i den information som riktas utåt för att engagera fler i projektet kan odlarna involveras genom att göra små informationsfilmer, reportage eller liknande. Odlarna har även möjlighet att sprida informationen i sina egna nätverk. Under projektets gång är det även viktigt med *kontinuerlig uppföljning och anpassning* för att möta nya behov eller hinder som uppstår med tiden.

Rapportering

Uppsummering och utvärdering av projektet är viktigt för att kunna mäta eventuella vinster som investeringen gett samt se vilka större förändringar och åtgärder som behövs. Det är viktigt att arbeta reflexivt för att inte fastna i låsta roller och positioner som gör att de samhälleliga vinsterna går förlorade eller minskar. I Vara kommuns egna projektmodeller avslutas ärendet efter rapportering. Med ett socialt projekt som är tänkt att pågå över lång tid är ett sådant linjärt arbetssätt inte optimalt, därför visar denna modell att efter rapportering och uppsummering börjar arbetat om på planeringsstadiet igen för att göra projektet resilient i ett föränderligt samhälle. Därmed skapas kontinuitet i ett projekt som kan anpassas till nya utmaningar, behov och intressen.

Kapitel 6. Slutsatser & Vidare forskning

6.1 Sammanfattande slutsatser

I studien har en ansats gjorts att bidra till ökad förståelse för hur kritisk placemaking kan användas vid planering av offentliga platser samt synliggöra vikten av att hänsyn tas till olika medborgarperspektiv i arbetet för hållbar stadsutveckling.

Odlingsprojektet på Kvarngatan i Vara har diskuterats och analyserats utifrån kritisk placemaking i relation till social hållbarhet och hållbar stadsutveckling. Med hjälp av analys genom PPSs processprinciper för kritisk placemaking har studien visat att odlingsprojektet i viss utsträckning skapat förutsättningar för placemaking-processer genom uppförandet av odlingslotterna. De odlare som idag är engagerade i projektet vittnar om platsens betydelse samt hur odlandet ger dem mening och ökad livskvalitet. Således är en tolkning att projektet redan idag skapar empowerment och platstillhörighet, om än för en liten grupp människor, vilket utifrån ett ”steg-för-steg”-perspektiv är en viktig aspekt i skapandet av social hållbarhet och hållbar stadsutveckling. Vara kommun har dock i arbetet med odlingslotterna missat vitala komponenter inom kritisk placemaking främst i fråga om att engagera allmänheten i planering och utförande av projektet. Detta kan vara en bidragande faktor till utkomsten av projektet då dess potential att bidra till samhälleligt engagemang och politiskt deltagande därmed har underminerats. Genom att inte engagera lokalbefolkning, lokala aktörer eller förvaltningar inom kommunen i planering och genomförande av projektet har således viktiga sociala processer för hållbar stadsutveckling gått förlorad. Odlingsprojektet är ett exempel på hur det kan gå när vision och genomförande fränkopplas. Även om projektet grundades i visioner om hållbar stadsutveckling så har den viktigaste komponenten i detta fränsetts; människorna som projektet berör. När fysiska planering och uppbyggnad av offentliga platser sker utan att hänsyn tas till medborgarnas behov är risken stor att processen blir ineffektiv både vad gäller resursanvändning och resultat. Denna fränkoppling riskerar även att platsen förlorar sin funktion, den passiviserar och begränsar snarare än möjliggör människors tillgång till det offentliga rummet.

Studien visar dock att Vara kommun har möjlighet att vända arbetet med odlingsprojektet för att påbörja en placemaking-process som engagerar Varaborna och därmed bidrar till social och

samhällelig utveckling. Resultat och analys från denna studie antyder att en stor del av problematiken i samband med odlingsprojektet varit organisatorisk, inom kommunen, vilket i sin tur påverkat det operationella arbetet och utkomsten av projektet. För att förstå vilka attityder inom kommunen som kan möjliggöra eller hindra framtida arbete utifrån kritisk placemaking har normer och inramningar i samband med projektet uppmärksammats. Det finns en öppenhet och förståelse för vikten av att möjliggöra sociala processer som stärker medborgarnas möjlighet till empowerment, place attachment och gemenskap. Däremot finns attityder och strukturer som hindrar kommunikation och interaktion mellan kommun och medborgare vilket kan ha inverkan på människors möjlighet till politiskt deltagande och engagemang och därmed möjlighet att påverka samhällsutvecklingen. Det finns alltså attityder inom kommunen som både möjliggör och förhindrar arbete utifrån kritisk placemaking. I dagsläget handlar det främst om att kommunen behöver komma fram till vilken roll de ska inneha i processer som handlar om social utveckling - som passiv möjliggörare eller som aktiv initiativtagare. Kanske behöver kommunen besitta båda dessa roller för att skapa förutsättningar för sociala rörelser att stärkas och växa fram underifrån. Därför har handlingsplanen som utformats som en del av denna studie fokuserat på att inkorporera medborgarna kontinuerligt och i flera steg i processen. Detta för att säkerställa medborgerlig förankring genom arbetet. För att transformativ förändring i riktning mot hållbar stadsutveckling ska kunna ske måste beteenden för detta förankras och övertas av allmänheten, vilket bara kan ske om allmänheten engageras i processen.

Sammanfattningsvis kan sägas att under tiden som projektet gått från planering till utförande har visioner och mål om ekologisk och social hållbarhet förlorat sin betydelse. I de samtal som rört hur arbetet fortsättningsvis ska gå till handlar det mer om brukande än någon av visionerna även om den sociala faktorn fortfarande finns med som en målbild. För att odlingslotterna ska kunna fungera som accelerator för gemenskap och organisering i det offentliga rummet krävs visioner som är förankrade i praktiska metoder för att kunna bidra till hållbar stadsutveckling.

6.2 Förslag till vidare forskning

Studien har visat hur bristen på metoder för att engagera medborgare i odlingsprojektet har visat sig ha avgörande konsekvenser för dess utkomst i fråga om social hållbarhet och hållbar stadsutveckling. Vidare forskning kan därför vara relevant i fråga om att undersöka hur kommuner och andra offentliga verksamheter mer explicit kan arbeta för att involvera och engagera

allmänheten i olika sociala projekt. Mer djupgående forskning är därmed även relevant i fråga om offentliga verksamheters roll i utförande av sociala projekt för att optimera arbetet för hållbar samhällsutveckling.

Referenslista & Bilagor

Abrahamsson, H. (2012). *Städer som nav för en globalt hållbar samhällsutveckling eller slagfält för sociala konflikter*. Malmö: Underlagsrapport till Malmökommissionen.

Bergström, G., & Boréus, K. (2000). *Textens mening och makt : Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Bradbury, Hilary. (2015). *The SAGE Handbook of Action Research (Third ed.)*. 55 City Road: SAGE Publications.

Brorström, Björn, Eriksson, Nomie, Jensen, Christian, & Nilsson, Viveka. (2015). *Hållbar kommun: Att balansera konkurrerande värden*.

Christensen, S. (2017). Seeding Social Capital? Urban Community Gardening and Social Capital. *Civil Engineering and Architecture* 5(3): 104-123.

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Towns, A., & Wängnerud, L. (2017). *Metodpraktikan : Konsten att studera samhälle, individ och marknad* (Femte upplagan ed.).

Firth, C., Maye, D. & Pearson, D. (2011). Developing "community" in community gardens. *Local Environment*, 16(6) s. 555-568. DOI:10.1080/13549839.2011.586025

Grimen, H. & Gilje, N. (2007). *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*, Diadalos, ISBN 9789171732606

Göteborg stad. (u.å). *Bostadsnäsa odling*. Hämtad: 2019-05-21 Tillgänglig via: <https://stadsnaraodling.goteborg.se/omraden/bostadsnara-odling/>

Hallin, A. & Helin, J. (2018). *Intervjuer*. Studentlitteratur, Lund

Hörnsten, K. (2010). *Stadsodling som begrepp i Sverige -bakgrund, nulägesbeskrivning och tänkbar utveckling*. tillgänglig via: https://stud.epsilon.slu.se/954/1/hornstein_k_100322.pdf

Karge, T. (2018). Placemaking and urban gardening: Himmelbeet case study in Berlin. *Journal of Place Management and Development*, 11(2), 208-222

Kolada. (u.å). *Medborgarundersökningar - Nöjd medborgarindex*. Hämtas 2019-03-20. Tillgänglig via: https://www.kolada.se/index.php?p=jamforelse&unit_id=16695&tab_id=74560

Lang, U. (2014). Cultivating the sustainable city: Urban agriculture policies and gardening projects in Minneapolis, Minnesota. *Urban Geography*, 35(4), 477-485.

Larsson, M. (2009). *Stadsdelsträdgård - plats för gemenskap och kreativa processer* (Acta Universitatis agriculturae Sueciae, 2009:40). Alnarp: Dept. of Landscape Architecture, Swedish University of Agricultural Sciences.

- Marten, G. (2001). *Human ecology basic concepts for sustainable development*. London: Earthscan Publications.
- Mougeot, L. J. A., (2005). *Agropolice, The Social, Political and Environmental Dimensions of Urban Agriculture*. London: Earthscan
- Murphy, K. (2012) The social pillar of sustainable development: a literature review and framework for policy analysis. *Sustainability: Science, Practice, & Policy* 8(1) s. 15-29.
- Okvat, H., & Zautra, A. (2011). Community Gardening: A Parsimonious Path to Individual, Community, and Environmental Resilience. *American Journal of Community Psychology*, 47(3-4), 374-387.
- Pearson, L. J., Pearson, L. & Pearson, C. J. (2010) Sustainable urban agriculture: stocktake and opportunities. *International Journal of Agricultural Sustainability*, 8(1-2), s. 7-19. doi:10.3763/ijas.2009.0468
- PPS, Project for Public Spaces. (u.å). *Eleven principles for creating great community places*. Hämtad 2019-04-04, tillgänglig via: <https://www.pps.org/article/11steps>
- PPS, Project for public Spaces. (u.å). What is Placemaking. Hämtad 2019-05-21. Tillgänglig via: <https://www.pps.org/category/placemaking>
- Rogge, N., Theesfeld, I., & Strassner, C. (2018). Social Sustainability through Social Interaction—A National Survey on Community Gardens in Germany. *Sustainability*, 10(4).
- SCB, Statistiska centralbyrån. (2019). Tätorter 2015 – befolkning 2015–2018, landareal, andel som överlappas av fritidshusområden. Tillgänglig via: https://www.scb.se/hitta-statistik/statistik-efter-amne/miljo/markanvandning/tatorter/#_Tabellerochdiagram
- Soga, M., Cox D. T.C., Yamaura, Y., Gaston, K., Kurisu, K. och Hanaki, K. (2017). Health Benefits of Urban Allotment Gardening: Improved Physical and Psychological Well-Being and Social Integration. *International Journal of Environmental Research and Public Health*.
- Steiner, F. (2004). *Urban human ecology*. *Urban Ecosystems*, 7(3), 179-197.
- Toolis, E. (2017). Theorizing Critical Placemaking as a Tool for Reclaiming Public Space. *American Journal of Community Psychology*, 59(1-2), 184-199.
- Vallance, Perkins, & Dixon. (2011). What is social sustainability? A clarification of concepts. *Geoforum*, 42(3), 342-348
- Vara kommun (u.å:a). Vara kommun. Hämtad 2019-03-19. Tillgänglig via: <http://vara.se/kommun-och-politik/arets-superkommun-2017/>
- Vara kommun. (u.å:b). Odlingslotter Kvarngatan vara. Hämtad 2019-05-18. tillgänglig via: <https://vara.se/trafik-och-infrastruktur/gator-och-parker/odlingslotter/>
- Vara kommun (u.å:c) *Tjänsteskrivelse 160111 - Kolonilotter*. Vara, Vara kommun.

Vara kommun (u.å.d) *Tjänsteskrivelse 160129 - Kolonilotter*. Vara, Vara kommun.

Vara kommun (u.å:e). KS § 30. *Sammanträdesprotokoll - Kommunstyrelsens beslut*. Vara, Vara kommun.

Wakefield, S., Yeudall, F., Taron, C., Reynolds, J och Skinner, A. (2007). Growing urban health: Community gardening in South-East Toronto. *Health Promotion International*, 22(2). Oxford University Press.

Wheeler, S. M., & Beatley, T. (Red.). (2009). *Sustainable urban development Reader*. (Second edition). Oxon: Routledge.

Whyte, W., Greenwood, D., Lazes, P., Pace, L., Argona, D., Costanza, A., . . . Schon, D. (1989). Participatory Action Research: Through Practice to Science in Social Research. *American Behavioral Scientist*, 32(5), 513-552.

Åkerblom, P. (1990). *Skolträdgårdens ABC*. Stockholm: LT [i samarbete med] MOVIMUM

Älvstaden. (u.å). *En ny stadsdel som för göteborgarna närmare varandra*. Hämtad 2019-03-26 Tillgänglig via: <http://frihamnen.com>

Intervjuer

Odlare 1. Personlig kommunikation 1, 2019-04-12

Odlare 2. Personlig kommunikation 2, 2019-04-12

Odlare 3. Personlig kommunikation 3, 2019-04-12

Fokusgrupp

Personlig kommunikation 2019-05-13. Kodas utifrån respektive deltagares titel; Näringslivschef, chef för gata- & parkförvaltningen, Chef för arbetsmarknadsenheten, stadsarkitekt samt hållbarhetsstrateg.

Intervjuguide

Presentation av forskningen

Jag skriver min kandidatuppsats i Humanekologi där jag utgår ifrån odlingslotterna på Kvarngatan i Vara. För att få ökad förståelse för hur arbetet sett ut hittills, hur det upplevts och vilka önskemål det finns om framtida arbete vill jag intervjua de som odlar på Kvarngatan. Alla intervjupersoner kommer vara anonyma av etiska skäl. Jag kommer utgå från placemaking-teori som bygger på idéer om att mer inkluderande, deltagande och demokratiska samhällen kan skapas genom förebyggande processer för att bryta social ojämlikhet. Tillgång till det offentliga rummet och möjlighet att påverka utformningen av dessa är en viktig del i denna process som handlar om demokrati och politiskt deltagande. Med utgångspunkt från hur arbetet hittills sett ut med odlingslotterna på Kvarngatan vill jag bygga vidare för att skapa kunskap kring hur Vara kommun kan arbeta för att skapa hållbara platser med hjälp av människorna som brukar den. Studien syftar således till att bidra med förståelse för hur kritisk placemaking kan användas vid planering av offentliga platser, i detta fall en urban odling. Målet är att tillsammans med aktuella aktörer inom kommunen och odlare, utveckla en praktisk handlingsplan baserade på processprinciper för kritisk placemaking.

Går du med på att studeras utifrån ovan nämnda syfte? För att jag enklare ska kunna återge dina svar korrekt skulle jag vilja spela in samtalet, är det ok?

Intervju

- **Vill du berätta lite om hur det kom sig att du blev odlare på Kvarngatan? När och varför började du odla?** (*Hushållsförsörjning, grönsaker, blommor, hobby, social aktivitet, hälsa*)
- **Hur fick du reda på att odlingslotterna fanns?** (*kommunikation*)
- **Hur ofta besöker du odlingslotten, under vilka perioder på året? Skulle säsongen kunna färgläggas på något sätt?** (*funktion*)
- **Hur påverkar odlandet dig? Vad väcker odlandet för känslor?** (*Känsla, sinnesintryck*) (*Hälsa, sociala aspekter, välmående*)
- **Vilka förväntningar hade du innan du började odla?** (*Vision*)
- **Hur tycker du de har mötts hittills? Vad har du lärt dig?** (*Vision*) (*Kunskap, erfarenhet*)
- **Vad skulle odlingslotterna kunna bli, om du får drömma fritt?** (*Vision*)
- **Hur reagerar andra när du berättar att du odlar, blir de nyfikna? Vet folk om att det finns odlingsmöjligheter i vara? Vill folk börja? Varför/varför inte?** (*Nätverk/kommunikation*)
- **Hur kan man locka fler odlare tror du?** (*kommunikation*)

Bilaga 1

- **Hur har kommunikationen sett ut mellan er odlare och kommunen? Hur tas ex, önskemål emot? Hur skulle du vilja ha det? Hur känns det?** (*Community/nätverk & Reflexiv process*) (*känslor*) (*Delaktighet, tillhörighet, demokrati/politiskt deltagande*)
- **Hur löser ni problem som uppstår? Om/när det dykt upp ett problem/hinder, kontaktar ni kommunen då eller är det saker ni löser själva? Vad tycker du om det?** (*Reflexivitet*) (*Delaktighet, tillhörighet, demokrati/politiskt deltagande*)
- **Hur skulle du ställa dig till ökad kommunikation med kommunen eller andra aktörer/föreningar etc? Skulle det tillföra något?** (*Tex, socialt utbyte med ex AME, SFI, skolungdomar eller kunskapsutbyte med andra odlarföreningar, trädgårdsföreningar, odlingsutbildning osv*) (*Community/nätverk*)
- **Vad har du för känsla för platsen idag? Associationer? Har det förändrats på något sätt sedan du började odla här?** (*Känslor, placeattachment*)
- **Hur upplever du odlingslotternas läge?** (*Tillgänglighet, utsikt, omgivning, trygghet*) (*Funktionalitet, kommunikation*) (*Känslor/kunskap, placeattachment*)
- **Borde odlingarna förlagts på någon annan plats? Var? Varför? Vet du om medborgarna blev tillfrågade?** (*Funktion*)
- **Hur upplever du odlingslotternas funktion? hur upplever du platsen?** (*Funktionalitet*) (*Bevattning och andra brukarfunktioner, sittplatser, vindskydd, insyn osv*) Om negativt: **Vad saknas? Hur kan den förbättras?**
- **Hur långt från odlingslotterna bor du? Bor du i lägenhet/villa/radhurs?** (*Närhet till offentlig plats, community*)
- **Vad tycker du om årsavgiften?** (*Är den skälig? Borde betalningen kunna delas upp? andra tankar?*) (*Funktion, reflexivitet*)
- **Är det bra att det är en årsavgift och enskilda lotter?** (*Funktion, reflexivitet*)
- **Hur skulle du ställa dig till gemensamhetsodling som komplettering? Skolträdgård? vilka fler skulle kunna vara en del av trädgården?** (*Funktion, community/nätverk, reflexivitet*)
- **Vilka aktiviteter har ni i odlingslotterna idag? Vilka aktiviteter skulle du vilja ha?** (*Gemensamma aktiviteter, Café, lekplats, boot-bana, sociala ytor osv...*) (*Funktion, community*)
- **Är det något du vill tillägga/vill prata mer om?**

Bilaga 2

Projektmodell - Vara kommun

